

1942.
Pečatna plaćena u gotovom.

HRVATSKI ŠUMARSKI LIST

BR. 4.

TRAVANJ

1942.

HRVATSKI ŠUMARSKI LIST

IZDAJE HRVATSKO ŠUMARSKO DRUŠTVO U ZAGREBU

Uredjuje upravni odbor

Glavni i odgovorni urednik: Dr. Ing. Josip Balen.

Uredništvo i uprava: Zagreb, Vukotinovićeva ul. br. 2., brzoglas br. 64-73,
čekovni račun je račun Hrvatskog šumarskog društva broj 31-704.

CIJENE HRVATSKOM SUMARSKOM LISTU:

1. članovi Hrvatskog šumarskog društva dobivaju list besplatno;
2. za nečlanove H. S. D. godišnja predplata iznosi 240 Kn i plaća se unaprijed;
3. pojedini broj stoji 20 Kn.

CIJENE OGLASA:

prema posebnom pristojbeniku.

ČLANARINA HRVATSKOG SUMARSKOG DRUŠTVA:

1. za redovite, izvanredne i članove pomagače godišnje 240 Kn;
2. za pomladak > 120 Kn;
3. članarina za članove utemeljitelje iznosi jednokratan doprinos od 4.399 Kn.

S A D R Č A J :

Prva godišnjica uskrsnule Hrvatske. — Ing. Ivan Smilaj: Komasačija i šumsko gospodarstvo. — Ing. Stjepan Kanotić: Zadružno šumsko gospodarstvo (Nastavak). — Pregled: Naše šumsko gospodarstvo u Hrvatskom državnom saboru. — Književnost. — Bilješke. — Promjene u službi: — Uplate članarine. — Oglasi.

227-8

HRVATSKI ŠUMARSKI LIST

GOD. 66.

TRAVANJ

1942.

PRVA GODIŠNICA USKRSNULE HRVATSKE

Póslijе 1102. godine tražio je hrvatski narod put, da dođe do svoje slobode. Na razmeđu dvaju svjetova, između istočne i zapadne uljudbe, boreći se za svoj opstanak, žrtvujući mnoge živote, čuvao je svoje ime, svoje ognjište, svoj jezik i svoje običaje. U neprestanom hrvanju sa brojnijim od sebe — nije izgubio svoga imena, brojnim burama i olujama nije dopustio da mu ugase ognjište, u susretu s drugim narodima nije zaboravio svoga jezika a niti napustio svojih običaja. Čuvajući sva svoja bitna obilježja davao je i jakim narodima jake ljude, koji su mu sačuvali i utvrdili dostoјno ime i pružali podstrek za život. Istina, bilo je mnogo i teških dana, kad je narodna duša trebala nadnaravne snage, da se učvrsti, ojača i — pobijedi. U to vrijeme kao da su neki čudotvorni nevidljivi sokovi pritjecali i sve jače i življe strujali u našem narodnom organizmu, koji se je hrabro odupirao jakim udarcima.

Genij narodni je bio onaj, koji je neprestano ulijevao nove snage i održavao narodni duh, da ne klone.

10. travnja 1941. ostati će upisan za vječna vremena u našoj narodnoj duši: taj dan su se ostvarile vjekovne težnje hrvatskoga naroda, obistinili su se sni njegovih najvećih sinova. Jer može li biti što većega, što bi narod mogao poželjeti, od svoje Države, koja će mu biti najveće i najsigurnije jamstvo, te će moći raditi na način dostojan čovjeka a onda i živjeti onako, kako dolikuje slobodnom čovjeku! Može li biti išta slađega od narodne slobode, kad će se stvaralačke snage moći razviti u punoj mjeri, a onda se u punoj mjeri i veseliti uspjesima rada, koji, sigurno, neće izostati.

Hrvatski narod proslavlja godišnjicu svoje uskrsnule Države sa mnogo ponosa: iako je preko osam stotina godina samo u sladkoj viziji nazirao svoje uskrsnuće, dočekao ga je sa svim osobinama jednoga naroda — s dubokom vjerom, da je slobodu zaslužio i s čvrstom odlukom, da će slobodu čuvati.

U općem narodnom slavlju prve obljetnice svoje državne nezavisnosti učestvujemo mi šumari sa mnogo ponosa i mnogo svijesti. Ponosni smo, što je veliki dio narodnoga imetka povjeren našoj brizi i našem radu, jer je gotovo svaki naš drugi korak na šumskom zemljistu. Svijsni smo svoje dužnosti, da narednim pokolenjima moramo ostaviti povećano narodno dobro, koje je na brizi našoj.

Tako ćemo zadovoljiti i svome Poglavniku.

UREDNIČTVO.

KOMASACIJA I ŠUMSKO GOSPODARSTVO

KOMASSATION UND FORSTWIRTSCHAFT

Komasacija ima zadaću da razbacane i sitne poljodjelske čestice jednoga vlasnika zaokruži u jednoj ili — ako to nije moguće — u što manji broj čestica pravilnoga oblika sa lakim pristupom do njih. Seljak time lakše i brže dospieva obraditi cijelo svoj posjed, bolje ga obradi, manje umara sebe i stoku, manje oštećeje kola i gospodarsko oruđe, u posjed uloženi novac nosi mu više koristi. Svim time povećava se prihod posjeda.

Komasacija ima također zadaću da uredi pravno stanje posjeda. Rješava posjedovne i vlasničke parnice, ostavinska pitanja, tajne diobe zadruge. Dovodi u red i suglasnost posjedovne i vlasničke odnosa. Oslobadja dakle seljaka raznih suvišnih troškova, prouzročenih neuređenim pravnim stanjem njegovog posjeda.

Komasacija podiže dalje proizvodnu sposobnost tla raznim poboljšnim rado-vima, koji se istodobno s njom provode.

Komasacija jača seljaka materijalno, diže mu sposobnost navjere, pravi od njegovog posjeda solidnu gospodarsku jedinicu, omogućuje mu izgradnju prostranijih kuća i gospodarskih zgrada kao i nabavu bolje stoke.

Komasacija dakle kao izričito agrarni posao nastoji podići do najviše granice proizvodnu mogućnost poljodjelskog gospodarstva kao cjeline i podiže seljaka i selo gospodarski, društveno i uljudbeno.

Usprkos tih neosporno pozitivnih strana, komasacije su se ipak dosada slabo ili nikako provodile. Najveći je razlog tome siromaštvo seljaka, jer komasacije stoje skupih novaca. Upadno je naime da su se komasacije, ukoliko su se provodile, uglavnom provodile u bogatim krajevima: u Slavoniji i Sriemu. U hrvatskom Zagorju malo ili skoro ništa.

Ovaj razlog neprovađanja po seljačko gospodarstvo ovako korisnih radova nastoji odstraniti nova zakonska odredba o nadopuni propisa o komasaciji zemljišta od 29. VIII. 1941. broj CCLXXVI-1247-Z. p.-1941., jer ona u § 12. određuje, da se troškovi komasacija imaju u pravilu platiti zemljom. Sada seljak za komasaciju ne treba imati gotovih novaca, ali — ako ih ima — može komasaciju platiti i novcem. Učinjena je dakle mogućnost da se sada komasacije provode bržim tempom.

Provađanje ovog važnog agrarnog posla uređeno je zakonom o komasaciji zemljišta od 22. VI. 1902., koji je proširen i nadopunjjen napred navedenom zak. odredbom o nadopuni propisa o komasaciji zemljišta.

Po zakonu o komasaciji (§ 5.) predmetom komasacije su: 1) oranice, livade, pašnjaci, ledine, bez razlike jesu li ili nisu ta zemljišta zasadjena ili ogradjena drvećem; 2) progoni za marvu, putevi, jarci i pusta zemljišta; 3) omanje šumske čestice, šikare, lugovi ili ine čestice, opredeljene za posumljenje, koje osamljeno leže medju zemljištima, navedenima pod toč. 1. i 2. ili uova zemljišta zasižu, ukoliko se trajna njihova upotreba za druge namjene nego li za šumsku kulturu ne protivi javnom interesu, te je prikladna komasaciju olakšati.

Izuzimaju se od komasacije (§ 6.), osim ako vlasnici na to pristanu, sljedeće nekretnine: 1) kuće, kućista i zemljišta, spojena sa kućistem; 2) čestice za gradilišta ili skladišta; 3) a) kućni vrtovi, parkovi, voćnjaci i vinogradi; b) polja, livade, kolosjeci, gdje su ove kulture gospodarskom pripadnosti vinograda; c) zemljišta na krševitom tlu zidom ogradjena; d) ribnjaci i vode, koje služe obrtničkim podhvativima ili koje su od osobite vrednosti za gospodarstvo; 4) tvornice, kamenolomi, zatim čestice gdje ima slatina ili stvari koje rabi industrija; jame, iz kojih se dobiva šljunak, glina i piesak; mjesta, gdje se kopa ruda, lomi kamen, vapnenac, škriljevac ili sadra, dok se radi u tim jamama i na tim mjestima; 5) zemljišta, gdje ima mineralnih vrela, zatim zemljišta, koja služe javnim svrhama, industriji ili rudarstvu; 6) šume, koje ne spadaju pod ustanove toč. 3. § 5.

Komasacijom se drži (§ 19.), ako to stranke zahtjevaju, i ona zamjena zemljišta, gdje dva ili više vlasnika svoj posjed sporazumno uredjuju dobrovoljnim zamjenjivanjem pojedinih zemljišnih čestica. Ne može li se iz bilo kojeg razloga prevesti obća komasacija, dužan će biti — ako to bude od znatne narodno-gospodarske koristi — i proti svojoj volji vlasnik manje zemljišne čestice (enklave) bilo koje kulture dakle i šumske, koja zasiže ili se nalazi u većem makar i u šumskom tuđem posjedu, na zahtjev vlasnika toga posjeda od iste odstupiti uz doznaku jednako vredne čestice iste kulture. Izuzimaju se šumske livade na krašu.

Zak. odredba ide mnogo dalje od zakona o komasaciji, jer ona određuje (§ 6.), da se u komasaciju mogu uvući i sve one nekretnine, koje zakon o komasaciji izuzimaju, ako to traži »što podpunije ostvarenje skupnih probitaka komasacionih učesnika.«

Iz prednjih zakonskih propisa je vidljivo, da komasacija zahvaća samo poljodjelska zemljišta u cilju podizanja i promicanja poljodjelskog gospodarstva.

Šuma kao nosioce posebnog šumskog gospodarstva ulazila je dosada u ovaj posao samo utoliko, ukoliko se slučajno kao omanja enklava ili poluenklava nalazila među poljodjelskim tlim. Zak. odredba predviđa međutim, da se i šuma — bez obzira kolika je i gdje je — uvlači u komasaciju, gdjegod to probitci poljodjelskog gospodarstva zahtjevaju. Dakle opstanak šume po toj zak. odredbi ovisi o probitcima poljodjelskog a ne šumskog gospodarstva.

Smatram da taj kao i još neki propisi zakonske odredbe i zakona o komasaciji ne odgovaraju probitcima šumskog gospodarstva. Kako sam se u mojoj praksi mnogo bavio komasacijom šuma, jer se to pitanje kod Brodske imovne općine rješava u djelokrugu procjenbenog odsjeka, to držim potrebnim ovo pitanje iznjeti pred šumarsku javnost, da se i ona njime pozabavi i pretrese ga, pa da se kako polje tako i šuma stave svako u granice svoje djelatnosti.

A) Šuma kao predmet komasacije

Prvi zakon o komasaciji bio je onaj od 26. svibnja 1891. Izgleda da je taj zakon imao više jačih nedostataka, jer već god. 1899. — dakle nakon 8 godina — zemaljsko komasaciono povjerenstvo otvara anketu o onim propisima, koje bi trebalo mienjati. Najjači prigovor tome zakonu je njegov propis, po kojem su šume izuzete od komasacije, osim ako vlasnici na takovu komasaciju pristanu. Kako zakon upotrebljava samo izraz šuma, bez da je dao definiciju šume u smislu toga zakona, to su se pod pojmom šume stavljale i veće i manje šume i veći i manji gajevi te šikare i time se otežavala provedba komasacija onih poljodjelskih zemljišta, u kojima je bilo šikara i gajeva. Otvarajući anketu o dopustivosti komasacije šuma zem. kom. povjerenstvo već onda ispravno upozoruje da se imade dobro raspraviti, da li je iz narodnogospodarskih razloga komasacija šuma nužna i uopće dopustiva. Ako jest, uz koje uvjete i opreze.

Odgovori su bili jasni. Svi pitani bili su jednoglasno protiv komasacije šuma većih površina na relativnom šumskom tlu. Šume na absolutnom šumskom tlu uopće ne dolaze u obzir za komasaciju. Komasaciji bi se imale podvrći šume malih površina na relativnom šumskom tlu, koje se kao oaze nalaze u poljodjelskom zemljištu ili koje kao poluenklave zasižu u poljodjelsko tlo, te šikare. Ovdje se doslovno navodi mišljenje ondašnjeg šumarskog odsjeka odjela za unutarnje poslove. »Pošto je šumsko gospodarstvo uređeno gospodarskim osnovama, to iz narodnogospodarskih obzira ne postoji načelna potreba povući šume u komasaciju. Šume na absolutnom šumskom tlu, zaštitne, zabrambene, u bujičnom području, opterećene šumskim služnostima, ne mogu biti predmetom komasacije. Kod provedbe komasacije šuma bilo bi tehničkih poteškoća, jer bi bilo vrlo teško ustanoviti pravu vrednost šume. Stoga bi trebalo komasaciju šuma ograničiti: a) na osamljene, malene, šumske parcele među poljskim zemljištem; b) na šume, koje su bivšim podanicima izlučene u ime paševne pripadnosti. Zakonom bi se imalo dozvoliti odstranjenje tuđih enklava u šumama na zahtjev šumoposjednika zamjenom ili odkupom.«

Posljedak ove ankete bio je zakonski nacrt o komasaciji zemljišta, koji je u pogledu šuma podpuno prihvatio odredbe austrijskog zakona o komasaciji zemljišta. Taj je zakonski nacrt zemaljske vlade u pogledu šuma po saboru bio prihvaćen

pod naslovom »Zakon o komasaciji zemljišta od 22. VI. 1902.« Naprijeđ su već navedeni propisi toga zakona u pogledu komasacije šuma. To su § 5. 6. i 19. Od navedenih zakonskih propisa najvažniji je za šume onaj iz § 5. toč. 3.

Predmetom komasacije nisu samo omanje šumske čestice, šikare i lugovi, koji leže osamljeno među poljodjelskim zemljištem, nego i takove omanje čestice, lugovi i šikare, koji — kao dijelovi većeg šumskog kompleksa — zasižu kao dugoljaste poluenklave u poljodjelsko zemljište. Dakle zaokruživanje poljodjelskog i šumskog zemljišta. Kod poljodjelskog gospodarstva predstavlja to očitu korist, jer nestaje zasjena od stabala kadkada uistinu nezgodnih šumskih međa bilo od šumskih enklava ili poluenklava, omogućeće se zaokruživanje pojedinih posjeda gdje su to male šumske čestice onemogućavale, lakše se napravi pravilna mreža puteva i kanala i t. d. Kod šume predstavlja to za šumovlasnika samo ev. zaokruživanje posjeda, t. j. ev. jeftinije i uspješnije čuvanje šume.

No spomenute šumske enklave i poluenklave, koje se ovim načinom trajno otudaju šumskoj kulturi, mogu samo onda biti predmetom komasacije, ako se njihova trajna pretvorba u drugu vrstu kulture ne protivi kojem javnom probitku a prikladna je olakšati komasaciju. Dakle najprije ta trajna pretvorba u drugu vrst kulture ne smije doći u protimbu s kojim javnim probitkom. Iz ovoga sledi, da predmetom komasacije ne mogu biti šumske enklave i poluenklave: na apsolutnom šumskom tlu; stalno i privremeno zaštitne šume (§ 16. i 17. z. o š.); šume navedene u § 7. z. o š.; šume proglašene prirodnim spomenicima.

I za slučaj, gdje se trajnoj pretvorbi šumske enklave i poluenklava u drugu vrst kulture ne protivi nijedan javni probitak, nisu te šumske enklave i poluenklave predmet komasacije, ako se i bez njih može komasacija uspješno provesti. Dakle šumske enklave i poluenklave — ako se njihova trajna pretvorba u drugu vrst kulture protivi kojem javnom probitku — ne mogu biti predmet komasacije. One pak ne moraju biti predmet komasacije, iako nijedan javni probitak ne govori protiv njihova uvlačenja u komasaciju. U tom slučaju odlučuje olakšanje komasacije, t. j. hoće li se svrha komasacije uvlačenjem tih šumske enklave i poluenklava bolje postići ili ne.

Usprkos dosta iscrpno razrađenih zakonskih propisa u pogledu šuma, koje su predmetom komasacije, ipak postoji više osjetljivih nedostataka u tim propisima. Jedan od nedostataka je taj što zakon nije označio površinu, do koje se ima jedna šumska čestica smatrati »omanjom« odnosno kako po prilici velike šikare i lugovi mogu još biti predmetom komasacije. Taj nedostatak bio je osjetljiv i prije a danas je još osjetljiviji, jer neprestano postoji težnja za povećanjem poljodjelske površine, do koje se želi doći najjeftinijim putem: krčenjem šume. Ako se možda zakonom to nije moglo odrediti, trebalo je to svakako odrediti u provedbenoj naredbi k tome zakonu. No to nije ni tamo provedeno.

Možda će se reći s koje strane da u zakonu i u provedbenoj naredbi nije bilo potrebno određivati površinu šumske enklave i poluenklava, do koje one još mogu biti uvučene u komasaciju, jer da se valjda zna, što se može razumievati pod »omanjom« šumskom česticom, šikarom ili lugom. Tako bi mogao govoriti samo onaj, koji u svojoj praksi nije imao prilike sudjelovati kod jednog ovakovog posla. Baš na tom pitanju dolazi u praksi redovito do sporazmeđu šumara na jednoj te komasac. odbora i organa na drugoj strani. Dok šumar smatra da po ovom propisu zakona predmetom komasacije mogu biti u poljodjelskom zemljištu optočene šumske čestice i lugovi do veličine najviše 10 jut., dotele komasac. odbori i organi smatraju da to mogu biti površine do 100 i više jutara. Ovo pitanje veličine šume, do koje se šuma može uvući u komasaciju, je vrlo važno. Evo nekoliko dokaza.

Kod šikare nije njena veličina nikakovo pitanje. Ako vlasnik hoće umjesto šikare podići valjanu šumu, mora tu šikaru o svom trošku iskrčiti i onda zasaditi novu šumu. To mora učiniti i u komasaciji, jer on mora svoju šikaru — da bude sposobna za poljodjelsku kulturu — iskrčiti o svom trošku, dok dobivenu površinu — na kojoj može zasaditi šumu — mora dobiti iskrčenu.

Veličina površine već je za šumovlasnika važnija kod sastojina starih i zrelih za sjeću. Za sjeću zrela sastojina mora se i onako posjeći i nova šuma zasaditi. Ali u slučaju komasacije mora se stara sastojina u kratkom roku, na brzu ruku, ukloniti, a to donaša šumovlasniku redovito izvjesnu štetu. On mora drvo kadkada —

možda u nezgodnim prilikama na tržištu — bud zašto prodati. Ta se šteta njemu ne naplaćuje, iako na nju ima opravdano pravo. Ako se šuma podiže na istom zemljištu, može se ona podići prirodnim putem, dakle vrlo malim troškom. Ali ako se ona ima podići na novoj u komasaciji dobivenoj površini, mora se ona podići umjetnim načinom i daleko većim troškom. I ta se šteta šumovlasniku ne naplaćuje, iako su njemu ti troškovi umjetnog pošumljenja nametnuti bez ikakove njegove potrebe. K tome dolaze još troškovi krčenja panjeva, koji su nevjerljatno veliki, što će se poslije viditi, a koje šumovlasnik uopće ne bi imao, da ima uzgojiti šumu na svom dosadašnjem zemljištu.

Veličina površine još je za šumovlasnika važnija kod mladih i srednjodobnih sastojina te kod branjevina. Tu on gubi osim troškova krčenja panjeva te osim razlike troškova uzgoja nove šume prirodnim i umjetnim načinom još i na razlici između prodajne vrednosti za sjeću nezrelih sastojina i vrednosti materijala, dobivenog iskorišćenjem nezrelih stabala te sastojine. O naplati te razlike navedenih vrednosti kao i o naplati prodajne vrednosti nezrelih sastojina, ako se stabla tih nezrelih sastojina ne sieku, nema u zakonu o komasaciji nigdje govora. To je isto jedan od nedostataka toga zakona. Taj zakon u svom § 16. al. 3. propisuje samo da stabla, za sjeću još neprikladna, mora novi vlasnik na zahtjev prijašnjega vlasnika preuzeti po procjenbenoj vrednosti. To je dakle samo prodajna vrednost za sjeću nezrelih stabala ali nije prodajna vrednost nezrelih sastojina, koja se prema nauci o računanju vrednosti šuma ima platiti, kada se u bilo koju svrhu ustupa sastojina za sjeću još nezrela. Kod branjevina je ta stvar još zanimljivija. Tu šumovlasnik ne dobiva od komasac. gromade za materijal nikakvu odštetu, a niti ga može unovčiti, dok je branjevina možda bila podpunog obrasta sa vrednim vrstama drveća i možda je obećavala dati primjernu sastojinu. Kod branjevina šumovlasnik ne dobiva ni prodajnu, t. j. troškovnu vrednost branjevine. Ali za to ima šumovlasnik platiti skupe troškove krčenja.

Napominje se, da samo za slučaj, kada se komasacija šume vrši putem dobrovoljne zamjene i kada šumovlasnik ima dobiti jednak vrednu česticu iste kulture (§ 19.), provedbena naredba k zakonu o komasaciji u § 53. predvidja, da procjenu šuma imaju obaviti ospozobljeni šumarski vještaci po načelima šumarske znanosti. Tu dakle šumovlasnik nema nikakovih šteta.

Povrh ovih opisanih šteta, koje trpi šumovlasnik, ima on još platiti troškove izmjere, postupovne troškove te troškove poboljšanih radova, koji su to veći što je veća šuma uvučena u komasaciju. No o tome iscrpno kasnije.

Osim ovih šteta na račun posebničkih probitaka postoje ovdje i štete te štetne posliedice na račun javnih probitaka, štete po opće narodno gospodarstvo. Šuma je u krajnoj liniji — bez obzira na vlasnika — zajedničko dobro ciele narodne zajednice zbog raznih izravnih i neizravnih koristi, koje ona daje i onima, koji nisu njeni vlasnici. Šumskim proizvodima kako glavnima (drvo) tako i sporednim (paša, žirjenje, gljive, jagode, maline, razno ljekovito bilje i t. d.) u neprerađenom i prerađenom stanju koriste se svi, od najsiromašnijeg seljaka do najjačeg veleobrta. Raznovrsni radnici uzdržavaju se zaradom kod sječe, izradbe, raznih načina izvoza te kod ručne ili tehničke preradbe drveta kao i kod branja, izvoza i prerade sporednih proizvoda. I t. d.

Radi izvanredne važnosti šuma u narodnom gospodarstvu ima zakon o šumama izvjesne propise za zaštitu šuma. To su u prvom redu propisi § 6. i 7. Šume koje postoje moraju se održati. Bez dozvole državnih vlasti ne smiju se šume krčiti sa svrhom, da se izkrčeno zemljište trajno oduzme šumskoj proizvodnji. Krčenje i trajno pretvaranje relativnog šumskog zemljišta u drugu vrstu kulture može se dozvoliti samo u točno određenim slučajevima. 1) Ako se promjenom vrsti kulture odnosno upotrebotom nekog zemljišta u poljodjelske svrhe zaista zadovoljava životna potreba, kojoj se na drugi način ne može udovoljiti, te ako se od toga može neosporno očekivati trajno bolje iskorišćavanje zemljišta. 2) Ako se radi o zemljištu, koje je potrebno za podizanje građevina, prometnih i poboljšanih te sličnih sredstava, za otvaranje kamenoloma, osnivanje ribnjaka, vodosprema i sličnih naprava i za njihovo održavanje. 3) Ako time nisu povriđjena prava trećih lica i ako na to pristane mjerodavna vlast, ukoliko se radi o javno-

pravnim licima uopće. 4) Ako se radi o površini manjoj od 5 ha, koja je okružena poljodjelskim zemljишtem, dozvolu za krčenje daje upravna vlast prve molbe, a za veće površine upravna vlast druge molbe. 5) Dozvola za krčenje i pretvaranje u drugu vrst kulture ne će se dati, ako to ne dopušta koji javni interes kao što je interes općeg prirada, javne sigurnosti, obrane domovine, zaštite klimatskih i higijenskih prilika i gospodarskih potreba nekoga kraja.

Možda će se činiti suvišnim navođanje ovih propisa zakona o šumama o krčenju šuma i trajnoj pretvorbi iskrčenog šumskog zemljишta u drugu vrst kulture, kada komasacija doduše — u najviše slučajeva — krči šume i trajno ih pretvara u poljodjelsku kulturu ali zato daje drugo zemljишte za uzgoj šume. Istina je da ona daje drugo zemljишte, kadkada bolje kadkada lošije. Ali ostaje činjenica da komasacija krči šumu bez odobrenja državne šumarske vlasti i time u najviše slučajeva šteti javnim probitcima. Ako je šuma, uvučena u komasaciju, za sjeću zrela sastojina, nije ta šteta po javni probitak tako osjetljiva. Na tržište je došla roba možda u nezgodno vrieme, dok bi se inače mogao čekati povoljan čas. Ali ako je ona srednjodobna sastojina šteta je za javni probitak očita. Posjećena je sastojina, koja je bila u sazrievanju. Ona je sada dala ogrjev, kolje, rudno drvo i možda željezničke pragove, dok bi za kratko vrieme, u doba zrelosti, dala građevni materijal, vriedne i skupcijene sortimente tržišta. Da se takovi skupocjeni sortimenti dobiju, treba ponovno čekati onoliko godina, koliko je posjećena sastojina bila stara. Nestanak takove sastojine osjeća se u bližoj okolini odmah iduće godine, jer je nestalo makar i malog vrela, odakle se snabdjeva obližnji narod ogrjevom a možda i seljačkom građom. Krčenje branjevina znači također štetu po javne probitke. Izgubljeni su mnogogodišnji prirasti na drvnoj masi obično vriednih vrsta drveća. Sve napred iznešeno znači minus kako u šumskom tako i u općem narodnom gospodarstvu, koji je naravski veći što je veća površina šume uvučena u komasaciju. Kada znamo da u Bosni postoje velika područja ogoljelih kao i slabo pošumljenih šumskih površina, a kako danas ratno gospodarstvo stavljaju velike zahtjeve na šumu, t. j. traži predhvate, koji će se morati kroz dobar niz godina likvidirati, onda postaje jasno da moramo ljubomorno čuvati i najmanju šumu. To ne znači, da se ni zaista omanje šumske čestice ne trebaju žrtvovati komasaciji — ako je to za uspješnu provedbu komasacije neophodno potrebno — ali treba kod toga postupati s puno opreza i obzira. Šteta učinjena polju (tuča, poplava i t. d.) traje samo jednu godinu, dok se šteta, počinjena šumi, mora ispravljati kroz dulji niz godina.

Dok je zakon o šumama bio oprezan i radi javnih probitaka propisao da za krčenje šume do 5 ha veličine daje dozvolu prvomolbena upravna vlast, a za veće površine drugomolbena upravna vlast, dotle zakon o komasaciji govori doduše o »omanjim« šumskim enklavama i poluenklavama, ali se to »omanje« po komasacionim odborima i organima tumači skoro redovito na štetu šume, jer oni i šume preko 100 jut. smatraju za omanje šumske čestice. Ovdje dolazi do izražaja daljni nedostatak zakona o komasaciji. U komasacionom postupku odluku o krčenju jedne šume i njene pretvorbe u drugu vrst kulture ne donosi nijedna državna šumarska vlast nego komasac. povjerenstva. U njima se nalazi po jedan šumar, no samo kao šumarski stručnjak radi procjene kojekakovih odšteta, a ne kao ovlašćeni predstavnik državne šumarske vlasti, mjerodavne za rješavanja o dopustivosti krčenja po propisima zakona o šumama. Po propisu zakona o komasaciji (§ 25.) isključena bi bila u komasacionom postupku u pitanju krčenja šuma državna šumarska vlast. Ali kako zakon o šumama u tom pitanju drukčije propisuje, a taj je zakon kasnije donesen (god. 1929.), to držim, da u komasacionom postupku u tom predmetu ima vrediti zakon o šumama, jer »lex posterior derogat priori«. No komasacione vlasti i komasaciona praksa tako ne misle i ne rade. Ovdje je dakle očiti sukob između zakona o šumama i zakona o komasaciji. U komasac. postupku nije dakle provedena zaštita šume i šumskog gospodarstva. O šumi ne odlučuje državna šumarska vlast. Dok državna šumarska vlast gleda na šumu kao na dobro, od kojeg ima koristi ciela narodna zajednica, dotle komasac. odbori i organi gledaju na šumu samo sa stanovišta probitaka komasac. gromade, jednog vrlo malog diela narodne zajednice. Šuma se ne uvlači u komasaciju radi nje same, t. j. da

bude ona sama poboljšana, nego da olakša komasaciju poljodjelskog tla i unapriedi poljodjelsku proizvodnju.

Naprijeđ su prikazane štetne posljedice, koje u izvjesnim slučajevima može u pogledu šuma propis § 5. 26. 16. z. o k. donjeti posebničkim i javnim probitcima radi ovih svojih nedostataka: 1) jer nije označio granicu, do koje se jedna šumska enklava ili poluenklava smatra omanjom; 2) jer nije — kada već tu granicu nije sam označio — dao mogućnost šumarskim vlastima, da one odlučuju o toj veličini u smislu zakona o šumama; 3) jer nije predviđao pravedne odštete za odstup šuma.

Međutim spomenuta je zak. odredba položaj šume kod provedbe komasacija još više pogoršala. Ona u § 6. propisuje: »U komasaciju se mogu radi što podpunijeg ostvarenja skupnih probitaka komasacionih učesnika povući sve nekretnine bez obzira na odredbe § 4. do 7. zakona o komasaciji zemljišta od 22. VI. 1902.« Dakle u komasaciju se mogu povući šume bez obzira na njihovu veličinu »radi što podpunijeg ostvarenja skupnih probitaka komasac. učesnika.«

U praksi to izgleda ovako. Komasac, učesnici, vlasnici poljodjelskih zemljišta, zatražiti će a komasac. povjerenstvo na to pristati, da se neka šuma ili dobar dio neke šume uvuče u komasaciju iz bilo kojih razloga, a sve tobože radi skupnih probitaka. Pozvati će šumovlasnika na ročište i to mu jednostavno staviti na znanje bez prava žalbe. I tako se šumovlasnik — recimo i država — najednom nade u položaju da mora svoju mladu šumu posjeći i panjeve iskrčiti, a da njegov probitak to ne traži, čak da je to i protiv njegovih probitaka. Odlučilo se o njegovoj šumi bez njega kao i bez državne šumarske vlasti, koja je u smislu propisa § 6. i 7. z. o š. jedina mjerodavna donjeti odluku, da li je ta komasacija šume na probitak šumovlasnika i šumskog gospodarstva.

Zakon o komasaciji izuzeo je iz komasacije one šume, za koje i nešumar uviđa da nisu »omanje« osamljene šumske čestice kao i šume velikih površina (§ 6. toč. 6.), no te i takove šume mogu se i po tom zakonu uvući u komasaciju, ako vlasnici na to pristanu. A šumovlasnik će sigurno na to pristati, ako mu je to na probitak.

No kako se svi šumovlasnici imaju pridržavati propisa § 6. i 7. z. o š. kao i drugih propisa iz toga zakona (§ 49., 56—73., 74., 75.), to dozvolu za uvlačenje takove šume u komasaciju, t. j. za krčenje ima dati drž. šumar. vlast. Ako drž. šumar. vlast dade tu dozvolu, znači da javni probitak nema ništa protiv komasacije odnosne šume. Isti zakon o komasaciji predviđa za te šume i mogućnost zaokruživanja međa a da se šuma ne krči. Vidi navedeni § 19. Prema tom paragrafu mogu se dobrovoljno odstranjavati šumske enklave i poluenklave u poljodjelskom i tuđem šumskom zemljištu kao i poljodjelske enklave u šumskom zemljištu. Kako i za ove zamjene treba dozvola drž. šumar. vlasti kao nadzorne vlasti, to je i ovdje javni probitak zaštićen. Dakle zakon o komasaciji predviđa mogućnost komasacije šuma većih površina, t. j. krčenja i preloženja šume na drugo mjesto kao mogućnost zamjene šume za šumu, ali samo sporazumom stranaka i dozvolom drž. šumar. vlasti, t. j. usklađenjem probitaka vlasnika i šume i polja te zaštitom probitaka šumskog gospodarstva. Prigodom komasacije god. 1934. u p. o. Šiškovci i p. o. Prkovci, kotar Vinkovci, a uporabom § 6. z. o k. pristupila je i Brodska Imovna općina dobrovoljno toj komasaciji sa svojom šumom Krivsko Ostrovo. Vidi priloženu skicu. Ta je šuma bila načićkana poljodjelskim enklavama — stanovima — prema tome je imala i vrlo nezgodan oblik za uzgoj šume. Osim toga u toj se šumi, staroj 50 do 60 godina, posušio 1923. god. sav hrast, a ostalo je samo nešto jasena i briesta tako, da je ona izgledala kao ono što se je prije liepo zvalo »drvljem obrasli pašnjak«. Dakle najpogodniji čas za komasaciju na korist i šumskog i poljodjelskog gospodarstva kao i na korist vlasnika i šume i polja. Zamjena je izvršena na temelju komasacione procjene zemljišta, t. j. i šumsko i poljodjelsko zemljište procijenjeno je kao poljodjelsko zemljište. Kako su poljodjelske enklave — stanovi — bile na gredama, dakle na boljem zemljištu, a šuma u nizama, dakle na lošem zemljištu, to je B. i. o. dobila 145 jut. a dala je 224 jut. Izbačeno je 16 tuđih enklava i postignuta je pravilna međa. Plaćeno je u ime komasac. troškova za 225 jut. 45.700 Kn. Za preselenje 4 stana plaćeno je po sporazumu 25.000 Kn. Jedan od uvjeta zamjene bio je da B. i. o. iskopa o svom trošku kanale, koji idu po njenom posjedu u cilju, da se u nje mogu uvesti kanali iz hatara. Za sastav kanalizacionog operata, prema veličini šumske površine uvučene u komasaciju, plaćeno je 24.015 Kn. U

svojoj režiji imala je B. i. o. iskopati 31.570 m^3 zemlje, što je stajalo 157.850 Kn. Sa vriednosti ovoga uvjeta pomogla je B. i. o. komasac gromadu s polovicom ovoga troška (oko 75.000 Kn). Da je ona kopala svoje kanale bez obzira na kanale komas. gromade, uštedila bi polovicu troška, jer bi profili njenih kanala mogli biti skoro za polovicu manji. Povrh navedenih troškova imala je B. i. o. ostaviti na ustupljenom zemljištu nekoliko stabala, jer je ustupljeno zemljište određeno uglavnom za seoski pašnjak. Radi toga nije B. i. o. trebala krčiti panjeve na tom ustupljenom zemljištu. Ta je komasacija dakle stajala B. i. o. 252.565 Kn odnosno po jutru ustupljenog zemljišta 1.128 Kn a po jutru dobivenog zemljišta 1.742 Kn. Dobila je manje zemljišta za 79 jut. Iako je posao bio neosporno koristan, stajao je B. i. o. liepih novaca i to još u god. 1934. Ovo je jedan od primjera, koliko stoji jedna komasacija. Na ovu komasaciju pristalo je zastupstvo B. i. o., a odobrila ju je drž. šumar nadzorna vlast.

Tako se je mogla provoditi komasacija šuma većih površina po zakonu o komasaciji. A evo jednog primjera kako to izgleda i kako će izgledati po zakonskoj odredbi. U jednoj poreznoj općini uvklo se temeljem te zak. odredbe u komasaciju od jedne šume B. i. o., velike 290 jut., njen dio od 17.5 jut. da B. i. o. to nije ni znala niti ju se o tome što pitalo. Dobila je samo odluku o tome bez prava žalbe. A da se je makar B. i. o. pozvalo, kada se o tome raspravljalio, stvar bi ispala drukčije, jer bi se taj isti cilj, radi koga je taj dio šume uvučen u komasaciju, postigao i načinom da se taj dio šume i ne uvlači u komasaciju. To je razabrano iz razgovora sa komasac. učesnicima na jednom ročištu, na koje je B. i. o. bila pozvana, da joj se saopći odluka o tom uvlačenju u komasaciju. Kod te komasacije uvučena je u komasaciju i jedna šumska enklava od 29 jut. Na komasaciju te enklave pristala je i B. i. o. pod predpostavkom, da će se ona iskrčiti i pretvoriti u poljodjelsku kulturu. No najednom je bez znanja B. i. o. odlučeno, da se ta šuma ostavi i razdieli na učesnike, jer da je odnosno zemljište sposobno samo za pašnjak ili šumu. Svakako bi bilo više na probitak šumskog gospodarstva da se ta šuma, kada se već ne misli krčiti, ostavila u državnim rukama, naročito u onom kraju gdje postoji nestaćica šuma i gdje je B. i. o. vodila veliku brigu, kako će podmiriti okolni narod sa ogrjevom i građom.

Spomenutom zak. odredbom dane su poljodjelskoj grani narodnog gospodarstva potpuno slobodne ruke proširivati svoj prostor na račun šumskog prostora. Ta je zak. odredba za šume na relativnom šumskom tlu, na koje se ona valjda i odnosi, neosporno prerano donešena te njezina provedba može unjeti u narodno gospodarstvo nove potrese i prouzročiti mnoge štetne posliedice, koje se ne će moći tako brzo popraviti.

Svjedoci smo nastojanja skoro sviju država Europe da svoje narodno gospodarstvo oslobode ovisnosti od gospodarstva drugih država. Nastoji se proizvoditi u zemlji ona dobra, koja se moraju uvoziti, a pojačati proizvodnju onih dobara, koja se izvoze. Posliedica te autarkije je upravljano gospodarstvo, koje ide za usklađivanjem djelatnosti raznih vrsti prirada te za usklađivanjem suprotnosti posebničkih i javnih probitaka, probitaka pojedinca i narodne zajednice. To upravljano gospodarstvo najbolje je provedeno u Njemačkoj, jer se je proučavalo dosta vremena i temeljito. Od raznih djelatnosti kod upravljanih gospodarstva jedna od prvorazredne važnosti je usklađivanje probitaka poljodjelskog i šumskog gospodarstva. To Njemačka postizava tzv. uređenjem prostora, t. j. iznalaženjem potrebnog povoljnog razmejra između šumskih i poljodjelskih površina (Raumordnung). Vrlo zanimljiv članak kol. Ing. S. Frančiškovića »Socijalne tendencije u modernom šumarstvu«, tiskan u Hrvatskom šumarskom listu br. 4 — 1941., mogao bi se u cijelosti uvrstiti u ova razmatranja. Isto tako i predavanje kol. Ing. M. Marinovića »Uređenje njemačkog drvnog tržišta«, (Marktordnung), od kojega je izvadak priopćen u dnevniku Gospodarstvo od 7. II. 1942., podpuno odgovara ovim razmatranjima.

Priznata je važnost šumskom kao i poljskom gospodarstvu u sklopu našeg narodnog gospodarstva. I poljsko kao i šumsko gospodarstvo imadu svoje važne zadace u životu naroda i države. Imade se izviditi, koliko se te zadaće mogu postići sa današnjom površinom jednog i drugog gospodarstva te utvrditi, koliko se proizvodnja jednog i drugog gospodarstva može pojačati na toj njihovoj današnjoj po-

vršini pomoću raznih poboljšnih mjera. Tek kad se bude vidio posljedak takovih radova, može se pristupiti rješavanju pitanja ev. povećavanja prostora jednog od ovih gospodarstva na račun drugog.

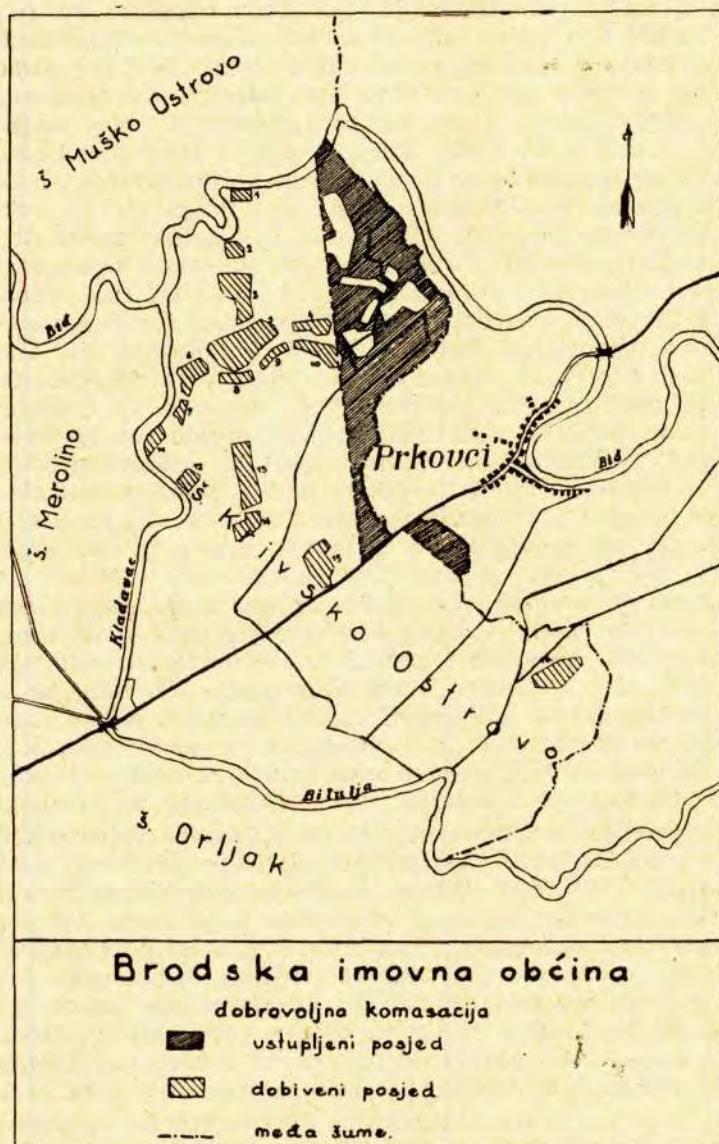
Za tu svrhu treba znati, što koje gospodarstvo može dati i koje potrebe mora pokrivati. Kod šumskog gospodarstva treba ponajprije sastaviti katastar šuma t. j. utvrditi današnju količinu šuma te njihovu prihodnu mogućnost: drvnu masu, prirast etat. To utvrditi i za sporedne proizvode. Kod toga razlučiti šume na apsolutnom od onih na relativnom šumskom tlu. Treba navesti i ev. posebne razloge, koji govore za održanje izvjesne šume, naročito za one na relativnom šumskom tlu, jer se šuma sa absolutnog šumskog tla ne smije otstraniti ni pod kojim uvjetom. Ti posebni razlozi bili bi oni u § 7. z. o š., koji su napred već spomenuti: Kod svake šume navesti i mjere, koje treba provesti radi povećanja proizvodnje kao i radi podizanja plodnosti šumskih zemljišta. To su u prvom redu pošumljavanja ogoljelih ili slabo pošumljenih šumskih površina (Bosna), pošumljavanja sjećina sa odgovarajućim vrstama drveća, odvodnjavanja nizinskih šuma radi privlačanja šumskoj kulturi dosada neplodnih površina kao i radi podizanja plodnosti dosada slabo plodnih površina. Za provedbu tih radova treba svakako osigurati i novac, jer su to neke vrsti »javni radovi« u šumskom gospodarstvu. Iza toga treba utvrditi unutarnje potrebe, koje imaju pokrivati šume. Najvažnija nutarnja potreba jest snabdjevanje pučanstva ogrjevom i gradom. Ogrjev je potreban kao i kruh. Mora ga se imati najnužniji minimum. Potrebno je stoga sastaviti katastar potreba na ogrjevu i gradi po općinama, kotarevima i t. d. Naravski da treba odgovarajućom promičbom upućivati narod na razumnu potrošnju drveta kao ogrjeva kao i na upotrebu ostalog ogrjevnog materijala. Mjesto upotrebe građevnog drveta treba upućivati na uporabu kamena, cigle i t. d. Radi lakšeg podmirivanja tih potreba treba izgraditi odnosno uređiti potrebna prometna sredstva (Željeznice, ceste, vodenii putevi, i t. d.) za jeftinu dopremu bilo ogrjevnog drveta iz udaljenijih i šumovitijih predjela kao i za dopremu ugljena, kojim će se moći zamjeniti ogrjevno drvo. Treba također znati, koji ugljenici i koliko ugljena mogu dati za ovu svrhu. Zatim treba sastaviti i katastar potreba malog kao i velikog drvnog obrta, potreba na drvinim proizvodima raznih tehničkih i kemičkih veleobrta: drveni ugljen, taninsko drvo, celulozno drvo, i t. d. Država mora uvoz nama potrebne robe iz inozemstva platiti ili gotovim novcem ili zamjenom svoje robe. Drvo je kod nas jedan od najznačajnijih izvoznih predmeta i ono ima zadaću, da u jakom postotku djeluje pozitivno na trgovачku bilancu države. Čim više drveta za izvoz tim bolje po državnu riznicu. Stoga treba sastaviti i katastar izvoznih potreba na drvu.

Za našu se poljodjelsku proizvodnju znade da zasada jedva pokriva unutrašnje potrebe. I ovdje treba sastaviti katastar poljodjelskih površina, sada već plodnih kao i još neplodnih, i utvrditi njihove prihodne mogućnosti po raznim vrstama proizvoda: žitarice, krumpir, uljarice, veleobrtne bilje, i t. d. Zatim treba sastaviti katastar unutrašnjih potreba kao ev. i onih za izvoz. Po posljedku usporedbe prihoda potreba viditi će državna gospodarska politika, koliko gdje i na koji način treba povećati poljodjelsku proizvodnju. To se povećanje imade postići najprije sredstvima, koja ne će dirati u područja ostalih priradnih djelatnosti pa tako ni šumske. To je u prvom redu povećanje priroda na sadašnjoj poljodjelskoj površini, zatim privođenje poljodjelskoj kulturi dosada neplodnim površinama.

Najbrža mjera za povećanje poljodjelske proizvodnje na sadašnjoj poljodjelskoj površini je komasacija, geodetsko poboljšanje poljodjelskog tla. Zakon. odredba (§ 12.) znatno olakšava i ubrzava provedbu komasacija, jer se troškovi imaju u pravilu plaćati zemljištem. Zemljište, dobiveno kod komasacija u ime troškova, upotrijebiti će se za opće narodne svrhe, gdje to dozvoljava povoljno posjedovno stanje komasac. učesnika. Inače se takovo zemljište ima upotrijebiti za zaokruženje valjanih gospodarskih jedinica gospodarski slabijih seljaka, nastanjenih na komas. području. Kako se pak po toj zakonskoj odredbi (§ 9.) komasacije mogu provoditi i ureda radi, dakle provedba komasacije postaje neki imperativ a plaća se sa zemljom, to će se komasacije odsada provoditi bržim tempom. Čuje se o nekom petgodišnjem planu za provedbu komasacija.

Dok je zakonu o komasaciji u prvom redu cilj komasacija a poboljšanja (odvodnje i sl.) nisu obvezatna (§ 18.), dotele je zakonska odredba imperativnija, jer

ona (§ 7.) propisuje da se uz komasaciju — gdje to zahtjeva gospodarska potreba — ima provesti i uređenje (regulacija) sela sa iscrpnom odvodnjom zemljišta i drugim poboljšanjima. Ova se poboljšanja odnose uglavnom na odvodnjavanja i navodnjavanja — fizikalno poboljšanje tla. Ova odvodnjavanja su mjesnog značaja, jer uređuju režim voda komasacionog područja kako nadzemnih tako djelomično i podzemnih u cilju, da tlo bude zračno, toplo i koliko treba suho. Ta se odvodnja-

vanja provode zasada otvorenim nadzemnim kanalima. Ta bi se svrha, naročito u pogledu podzemnih voda, sigurnije i sasvim postigla zatvorenim podzemnim kanalima — drenažom. Ovim se poboljšanjima i te kako diže poljodjelska proizvodnja. Privode se poljodjelskoj proizvodnji mnoga dosada podvodna, mokra i neplodna zemljišta, dok dosada plodna zemljišta daju mnogo veći prirod. Na ovaj način poboljšana zemljišta mogu se dalje učiniti plodnijima poboljšanjem kemijskog sastava tla: dobrim obradivanjem, dostatnim gnojenjem, redoslijedom biljaka, selekcioniranim sjemenjem, i t. d.

Usporedo sa ovim radovima, kojima je zadaća na današnjoj poljodjelskoj površini proizvesti maksimum priroda — okomito povećanje — može se povećati

poljodjelska proizvodnja privođenjem poljodjelskoj kulturi velikih dosada neplodnih površina — vodoravno povećanje. Jelas polje, Crnac polje, Lonjsko polje te mnoga hercegovačka i dalmatinska polja čekaju da budu privedena plodnosti. To su veliki javni radovi na sredidbi rieka i potoka te na kopanju velikih nadzemnih i podzemnih kanala, koji se danas u našoj domovini provode punim zamahom i sa puno razumjevanja za važnost tih radova.

Ovdje treba spomenuti još jednu važnu činjenicu. Komasacije se dosada najintenzivnije provode u Slavoniji i Sriemu. Kotar vinkovački skoro je sav komasiran. Ubrzavaju se komasacije u kotarevima Županja, Brod, Šid, Ruma, Hrv. Mirovica i t. d. Predprošle i prošle godine sušile su se sastojine Gradiške i Brodske imovne općine te sastojine ravnateljstva državnih šuma Vinkovci. Državne šume nalaze se u jednoj suvisloj cjelini od Bošnjaka do Morovića i od Njemaca do Save. Šume bivše Gradiške i Brodske imovne općine razbacane su između sela. One su sada, odkada su podržavljene, opterećene podavanjem ogrjeva i građe i nepravoužitnicima, kojih ima toliko koliko i bivših pravoužitnika. To njihove šume neće moći nikako podnjeti, a pogtovo sada ne, kada su se mnoge najlepše branjevine i srednjodobne sastojine osušile. Ne treba se varati i držati, da će se odmah moći seljake upućivati u daleke državne šume, iako postoje projekti za izgradnju privoznih šumske željeznice i raznih skladišta. Tamo će zasada ići mali postotak svješnih i skrbnih seljaka. Ali većina još ne će, nešto jer je još nedisciplinirana a nešto jer je siromašna, bez konja i kola. Ona će čekati dok pritisne zima i tražiti će ogrjev u najbližim šumama. To se je jasno pokazalo ove a i prijašnjih godina. A narod se zimi mora grijati kao što mora i jesti. Temeljna glavnica usled spomenutog sušenja se je već umanjila a umanjivati će se sve više, ako se te šume budu dalje opterećivale takovim velikim podavanjima. K ovim negativnim činjenicama za šumsko gospodarstvo u spomenutim krajevima treba sada još doći komasacija većih površina šuma, prijedra sječa većih površina redovito još nezrelih sastojina!

Dok se ne iscrpe naprijeđe pobrojane mogućnosti okomitog i vodoravnog povećanja poljodjelske proizvodnje, ne može niti smije biti govora o tome, da se ta proizvodnja povećava na račun šuma. To bi bio čisti gubitak našeg narodnog gospodarstva. To se ne smije događati ni krčenjem šume i trajnom pretvorbom iskrčenog zemljišta u poljodjelsku kulturu — dakle umanjenjem šumske površine i šumske proizvodnje, što predviđa § 6. i 7. z. o š. — ni krčenjem šume i prenošenjem iste na drugo mjesto — dakle umanjenjem i poremećajem šumske proizvodnje iako ne umanjenjem šumske površine, a što opet predviđa zakon o komasaciji. Ovo jedno ili drugo može se provoditi kod malih šumskih enklava i poluenklava u poljodjelskom zemljištu i to do onih površina, kako ih predviđa zakon o šumama. Nikako ne kod većih šumskih enklava i poluenklava te većih suvislih šumskih površina, iako na relativnom šumskom tlu.

Onda tek, kada se budu iscrpile sve naprijeđe pobrojane mogućnosti povećanja poljodjelske proizvodnje, imati će se riešiti načelno pitanje: da li naša država ima biti izvozna zemlja više za šumske ili za poljodjelske proizvode. Kada se to rieši, i ako se rieši nepovoljno za šumsko gospodarstvo, tek onda se imade riešiti gdje imade početi to ustupanje šumskog zemljišta pred poljodjelskim, kako jako i kojim tempom, te da li to ima biti stalna pretvorba u poljodjelsku kulturu ili samo prialaz iz jednoga kraja u drugi. Ni tada ne će biti neprilike, kako da se to najjednostavnije provede. Nema sumnje da će se se iza sadašnjih komasacija uskoro provoditi i nove Promet zemljištem se neprestano vrši. Cipeaju se čestice, mienjaju se vlasnici, posjedi će postati raštrkani i usitnjeni. Takovo stanje izazivati će nove komasacije. A te nove komasacije moći će jasnije, mjerodavnije i objektivnije rješavati pitanje odnosa poljodjelske i šumske proizvodnje.

B) Troškovi komasacije.

Kod komasacija dolaze redovito ovi troškovi: mjernički, postupovni, raznih odšteta, krčenja panjeva, poboljšnih radova, sastav novog zemljišnog katastra. O troškovima poboljšnih radova i sastava novog katastra biti će govora kod odnosnih glava.

1. Mjernički troškovi. To su troškovi tehničkog vještaka. Kako danas nema skoro nijednog uredovnog komasac. tehničkog vještaka (državnog službenika), to mjerničke poslove preuzimaju posebnički ovlašćeni tehničari. Oni dostavljaju te poslove putem jeftimbe sa komasac. gromadom. Sklopljene ugovore odobrava zem. kom. povjerenstvo. Troškove komasacije snosi komasac. gromada, iako od uređenog stanja poslije komasacije ima koristi i narodno gospodarstvo, država, pa bi bilo pravedno da jedan dio tih troškova snosi država. Radovi se pogodađaju po jutru površine, uvučene u komasaciju. Kako dosada intravilan nije bio predmetom komasacije, to je obično do sada bila jedna ciena za cieli hatar. Ta je ciena zadnjih godina pred ovaj rat iznosila oko 130 Kn po jutru. Sada je oko 300 Kn. Prema tomu su se i za šume, koje su bile uvučene u komasaciju, plaćali isti mjernički troškovi. Isto tako plaćali su se ti troškovi i za šume, koje su se dobrovoljno zamjenjivale (§ 19. z. o k.). U jednom i drugom slučaju, ako su to male šumske enklave i poluenklave, nema se takovim troškovima što primjetiti, naročito ako je komasacija na probitak šumovlasnika. Međutim bilo je slučajeva gdje su u komasaciju uvučene i veće šumske površine ali ne radi toga, da se iskrče i predada poljodjelskoj kulturi a na drugom mjestu da se dobije nova površina za šumsku kulturu, nego samo zato da se isprave međe, dok je šuma ostala i dalje dosadašnjem šumovlasniku. Evo jedan primjer. U jednoj poreznoj općini uvučena je u komasaciju jedna šumska enklava B. i. o. od 108'37 jut. Troškovi u vezi sa tom komasacijom iznosili su po jutru: mjernički 191'25 Kn, sastav novog zemljišnog katastra 31'25 Kn, postupovni 40 Kn, projekta kanalizacije i nadzora nad iskopom kanala 18 Kn, iskop kanala 448'27 Kn. Svega po jutru 728'77 Kn ili ukupno 78.949'75 Kn. Ovome se imaju dodati troškovi vađenja panjeva prigodom iskopa jednog kanala od 640 tkm. kroz šumu sa 12.500 Kn. Sveukupno 91.449'75 Kn. Ovu je svotu B. i. o. platila samo zato, da se prema poljodjelskom zemljištu isprave međe, dok joj je šuma imala ostati. B. i. o. podnела je žalbu (spomenuta zak. odredba još nije bila donešena) protiv toga, da se tolika površina šuma radi te svrhe uvlači u komasaciju i bila je pripravna platiti komasacione troškove samo za one površine, koje će prigodom ispravka međa doći do zamjene, kojih 8 jutara. Žalba je odbijena. Sada se pita, da li je ta šumska enklava od 108'37 jutara, 70 godina stara, bila zbilja uvučena u komasaciju samo zato da se međe izravnaju ili i zato, da ona plati dio komasacionih troškova te komasac. gromade. Ako je bila uvučena radi izravnjanja međe, onda je za to plaćena strašno visoka ciena. B. i. o. bi taj posao zaokruživanja međa provela sama daleko jeftinije. Tu je dakle šumovlasnik platio posve nepravedno oveću svotu novca (85.619'59 Kn), a da nije nigdje našao zaštite protiv takovog postupka. U toj poreznoj općini provodio se istodobno komasaciju i sastav novog zemljišnog katastra. B. i. o. je pristala da se i za njene šume, koje nisu bile uvučene u komasaciju, sastavi novi zemljišni katalog: obavi izmjera, sastavi nova katastarska karta, novi katastarski posjedovni list i t. d. Taj je posao pogoden sa istim tehničkim vještakom slobodnom pogodbom sa 31'25 Kn po jutru. Dakle obzirom na šume za isti posao jedanputa 231'25 Kn a drugi puta 31'25 Kn po jutru! Ovi troškovi bili su odlučni, da je B. i. o. pristala na zamjenu te svoje šume sa zemljištem komasac. gromade na drugom mjestu na lošijem tlu. U pogledu krčenja panjeva ta je zamjena učinjena tako, da B. i. o. predaje neiskrčenu površinu, ali zato u površini, koju dobiva, prima kojih 10 jutara neiskrčenih. To će B. i. o. stajati oko 330.000 Kn. Sve su to za B. i. o. sasvim suvišni izdatci, jer njoj ta komasacija uopće nije bila potrebna. To je dakle njezin čisti minus, kojem treba dodati prijedne troškove za uzgoj nove šume.

Ovaj primjer je tipičan stoga, što se dogodio u 1940. god., dakle prije zak. odredbe, i to temeljem § 5. toč. 3. z. o k., koji je veće šume još donekle zaštićivao od uvlačenja u komasaciju. A što se tek odsada može dešavati, kada se po zak. odredbi mogu povući u komasaciju šume bez obzira na veličinu »radi što potpunijeg ostvarenja skupnih probitaka komasac. učesnika«, jer skupni probitak je i to da se šuma uvuče u komasaciju, da plati dio komasac. troškova za cielu gromadu pa da i nadalje ostane šumovlasniku. Kako će sada prolaziti šume zemljišnih zajednica i bivših imovnih općina, koje su uglavnom enklave u poljodjel. zemljištu?

2. Postupovni troškovi. Ovamo spadaju uglavnom putni troškovi komasac. povjerenika, nadzornih organa zem. kom. povjerenstva (geodetsko - tehničkih i kul-

turno-tehničkih vještaka), stručnjaka u oba komasac. povjerenstva (gospodara, šumara); troškovi gruntpvnoispravnog postupka; pisaći materijal kao i ev. potrebno pomoćno osoblje komasac. povjerenstva. Ti troškovi iznosili su prije ovoga rata oko 40 Kn a danas iznose oko 60 Kn po jutru.

3. **Razne odstete.** U komasaciji ima i raznih troškova, koji iskrnu tokom provođanja iste. To su razne otstete: za voće, stabla, prenosi kuća i gospodarskih zgrada i sl. Oni se utvrđuju pri koncu komasacije, obračunavaju po jutru površine i od učesnika naknadno ubiru.

4. **Troškovi krčenja panjeva.** Za šume uvučene u komasaciju naročito je važan trošak krčenja panjeva. Za vađenje panjeva u šumi, kako je spomenuto pod toč. 1., sa trase jednog kanala, koji se je u toj šumi kopao, platila se je svota, koja preračunata u jutro, iznosi 22.478 Kn. Kako se je to vađenje provodilo sa kopanjem kanala, koje se je kopanje posebno po m³ platilo, to se bez ikakova krzmania može uzeti, da bi se morala platiti još polovica te svote, da su panjevi vađeni sa površine, gdje se ne kopa kanal. To znači da se danas za krčenje panjeva po jutru plaća okruglo 33.000 Kn. Zaista nevjerojatni iznos. Ali realan. Za krčenje jednog panja starog stabla traži se po 200 Kn. Krčenje branjevina stoji isto toliko. Panjeva imade isključivo samo na šumskom zemljištu. Ako je u oranici koji panj, to ga seljak sam iskopa. U provedbenoj naredbi k zakonu o komasaciji (§ 53. toč. 7. sl. b) propisano je, da se vrednost zemljišta šume iz § 5. toč. 3., koja će se morati iskrčiti i pretvoriti u drugu vrst kulture, određuje po vrednosti zemljišta buduće nove kulture odbivši troškove krčenja. Dakle troškove krčenja snosi šumovlasnik. Prema današnjim cienama iskrčenog šumskog zemljišta u poredbi sa navedenim troškovima krčenja mora šumovlasnik dati za krčenje 3,5 puta više novaca nego je njegovo zemljište vredno. To je zaista previše. Tih troškova nema posjednik poljodjelskog zemljišta. A kada se zna da je šuma u najviše slučajeva uvučena u komasaciju protiv volje i probitka vlasnika, samo da olakša komasaciju, onda je ovaj propis zakona o komasaciji apsolutno nepravedan. Ti troškovi bezuvjetno moraju u svakom slučaju pasti na teret komasac. gromade, koja jedina imade koristi od uvlačenja šume u komasaciju.

Kod šikara ima troškove krčenja snositi vlasnik, jer je taj posao i u njegovu korist, ako na drugom mjestu dobije iskrčeno zemljište.

C) Poboljni troškovi.

Ovamo spadaju za sada uglavnom odvodnjavanja sa otvorenim kanalima. Kanali se kopaju po poduzetniku i u režiji samih učesnika. Gustoća kanala ovisna je o konfiguraciji područja, koje se komasira. Uglavnom — za sada još — zadača je ovog odvodnjavanja, da što prije odvede oborinsku vodu, dok ona uređuje režim podzemne vode samo toliko, koliko se takovom kanalskom mrežom to može postići. Zasada još nije glavna zadača odvodnjavanju uređenje podzemne vode.

Kako prije zak. odredbe nisu šume bez pristanka šumovlasnika mogle biti uvučene u komasaciju, to se ipak — rieč je o šumama B. i . o. — nastojalo uvući ih među interesente odvodnjavanja. I to ne u razmjeru koristi, koju bi šume ev. od tog odvodnjavanja imale, nego sa cijelim šumskom površinom. Tome je opet bila svrha da šuma plati glavni dio troškova odvodnjavanja, jer se ti troškovi plaćaju po jutru površine. Šume su bile velikih površina i plaćale su velike doprinose, a kroz njih je prolazio gdjekoji kanal i prema tome od vrlo male koristi. Razmjer koristi i doprinosa bio je vrlo nepovoljan. Ovakav način plaćanja imao se smatrati više dobrovoljnom potporom nego zakonskim doprinosom. No kako su ovi doprinosi kod B. i. o. gutali godišnje i do milijun kuna,, to se je pomalo u tom predmetu stalo na stanovište propisa zakona o vodnom pravu t. j. da šuma-ukoliko je uopće potrebno da njome radi nene odvodnje ide koji kanal — za takovu odvodnju doprinosi u razmjeru koristi, koju će šuma imati od kanala. Temelj za utvrđivanje doprinosu u tim slučajevima je trošak, koga bi šumovlasnik imao da odnosne kanale kopa u svojoj režiji. Kada se je sa strane komasac. gromada vidjelo, da obzirom na doprinos šumovlasnika za odvodnju drukčije ne može biti, onda se je takav zakonski način obračunavanja doprinosu ustalio i on se sada provodi, pa donosi koristi i komasac. gromadi i šumi. Obzirom na ovakav način obračunavanja toga

doprinosa izведен je već liepi broj kanala po šumama B. i. o., jer su oni sada daleko jeftiniji nego prije.

Zakonska odredba stavlja i ovdje šumovlasnika u lošiji položaj. Ako će veće površine šume biti uvučene u komasaciju, onda će opet šuma nepravedno platiti velike svote za odvodnjavanje a da od toga odvodnjavanja ne će šuma imati ni izdaleka odgovarajuću korist. Nikada kod odvodnjavanja, koja se provode u savezu sa komasacijom, ne odpada na šumsku površinu tolika mreža kanala po jutru koliko na poljodjelsku površinu, jer šuma ne treba tako gusto mrežu kanala kao poljodjelsko tlo. Opel će dakle šuma platiti odvodnju za poljodjelski dio komasac gromade. Komisac. odbori će i s ovog razloga tražiti, da se što veće površine šuma uvuku u komasaciju. Opravdana je bojazan, da će se tima zahtjevima sa strane komisac. organa udovoljavati. A šumovlasnik opet nema zakonskog oslonca da se tome opre. Prije se je opirao pomoću propisa § 6. toč. 6. z. o k. a sada to ne će moći, jer ga je ta zakonska odredba stavila u posve nezaštićeni položaj.

Ondje, gdje šuma ne bude uvučena u komasaciju, rješavati će se to pitanje po propisima zakona o vodnom pravu, kako se je to i dosada radilo.

Troškovi odvodnje povećavaju se troškovima izgradnje mostova. Oni se plaćaju isto po jutru površine. Za njih, obzirom na šume, vriedi isto, što je rečeno i za troškove odvodnje.

D) Sastav novog zemljišnog katastra.

Prema § 69. zakona o katastru zemljišta od 1928. god. država snosi troškove izmjere i procjene zemljišta kod sastava prvog katastarskog operata kao i troškove obnove postojećeg kataстра. Po § 46. istog zakona dužne su katastarske vlasti najmanje svake desete godine izvršiti pregled u svakoj poreznoj općini kako u pogledu posjeda tako i u pogledu drugih stvarnih promjena, koji ističu na zemljarinu. Ovi propisi su sasvim razumljivi. Katastarske knjige su temelj za odmjeru poreza na prihod od zemljišta. One pokazuju točno stanje u naravi: posjednika neke čestice, njenu veličinu, vrst kulture, bonitet čestice, čisti katastarski prihod. Država odmjeruje i ubire taj porez, stoga je njoj na probitak da te knjige budu uredne. Ne treba naročito isticati da nakon provedene komasacije nastane takovo posjedovno stanje, da su stari katastarski posjedovni listovi postali sasvim neuporabivim. Oni ni izdaleka nisu više slika stvarnosti. Sve se izmjenilo: i posjednici i čestice i kulture i boniteti i katastarski čisti prihod. To je dakle stanje, koje neminovno traži ne samo obnovu postojećeg katastra nego sastav sasvim novog katastarskog operata.

Izgleda da država ima većih briga od uređivanja katastarskih knjiga, jer ona taj posao provodi o svom trošku samo u gdjekoj općini. Biti će da država smatra, da njezin prihod od toga posla nije ekvivalentan troškovima. Osim države u probitku je i porezovnika da katastarske knjige budu u redu. Pa kada država ovdje ne pravi čisto stanje, mora ga — htio ili ne htio — učiniti porezovnik, da ima svoje račune glede poreza u redu. I komisac. gromade počele su izvoditi nove katastarske operate o svom trošku. Država ih na to nije silila ali je to dozvoljavala. Sastav dakle novih katastarskih operata o trošku komisac. gromada nije za komisac. gromade dosada bio obvezatan. Pa, iako su ga dosada provodile gromade, nije ga bio dužan provoditi vlasnik nekomasiranih šuma. Državni šumske erar nije nikada stupio tim radovima, jer nije i ne plaća porez na zemljište, pa ga to nije ni zanimalo. No od drugih šumovlasnika pristupali su dobrovoljno tome poslu oni, kod kojih vlasnički i posjedovni odnosa nisu bili suglasni, a u probitku im je bilo da ih usklade. Tako je i B. i. o. u nekim poreznim općinama pristupila tim radovima za svoje šume, koje su bile izvan komasacije i pravila je posebne pogodbe sa poduzetnicima tih radova. Honorar za ovaj rad je za komisac. gromade t. j. za poljodjelsko zemljište pred ovaj rat 25 do 30 Kuna po jutru iz razloga, što je najskuplji dio posla — izmjera — bio izvršen sa komisac. izmjerom i sa troškom komisac. izmjere. Ovaj rad za poljodjelsko zemljište platio se je dakle zapravo za kancelarijske poslove: sastav novih kat. posjedovnih listova i sl. Za šume, iako su bile nekomasirane, pravila je B. i. o. pred ovaj rat pogodbe sa 12 do 25 Kuna po jutru. To iz razloga, što se kod ovoga posla radi izmjere imala postaviti samo koja nova triangulatorna točka petoga reda, nešto poligona, a detalja vrlo malo, jer su

šumske čestice obično velike. No kako su površine šuma bile velike, to je sa tim honorarom tehnički vještak bio dobro nagrađen. Ako se šumovlasnik sa tehničkim vještakom nije za honorar nagnodio, nije ga nitko mogao prisiliti na neku cenu, jer je sastav toga operata bio neobvezatan.

Sada međutim zakonska odredba (§ 7.) propisuje, da se »uz komasaciju ima sastaviti i novi kat. operat dotične porezne općine.« Dakle taj je sastav — izgleda — sada obvezatan za cielu poreznu općinu, kako za vlasnike komasiranih tako i za vlasnike nekomasiranih površina. Ovim propisom dakle država prebacuje sasvim na leđa porezovnika svoju obvezu iz zakona o katastru zemljišta. Ona od porezovnika dobiva nove katastarske knjige i nove kat. karte, a porezovnik — u ovom slučaju šumoposjednik — ako treba kopije kat. karata, čije je izvornike on dao sastaviti, mora za njih državi platiti. Ali, kako se vidi, iz stilizacije ovoga propisa zakonske odredbenije jasno, da li se novi kat. operat mora sastaviti i za nekomasirani posjed. To će u većini slučajeva biti šume, kada one ne budu uvučene u komasaciju, jer to ne će tražiti »što podpunije ostvarenje skupnih probitaka komasacionih učesnika«. Postoji opet bojazan, da će komasacione vlasti taj propis tumačiti protiv šuma. Ali se ovdje šumovlasnik može uspješno braniti spomenutim propisima zakona o katastru zemljišta.

Opaža se već da tehnički vještaci tumače ovaj propis zakonske odredbe tako, da se kat. operat mora sastaviti za cielu poreznu općinu, dakle za komasirani i nekomasirani posjed. Komasac, povjerenici nisu u tom pitanju na čistu. Tehnički vještaci već traže za taj rad, iako bi se se imao provoditi zajedno sa komasacijom, 60 do 70 Kn po jutru komasirane površine, a za nekomasirane površine, dakle ev. za šume, 120 do 140 Kn. Opet jedan primjer. U jednoj poreznoj općini, gdje B. i. o. ima 1.057 jutara šume, ima se provesti komasacija sada poslije izdanja zakonske odredbe. Podnešena je ovakova ponuda: za komasaciju polja i livada 280 Kn; za komasaciju intravilana 400 Kn; za sastav novog kat. operata za komasirane površine 60 Kn, a nekomasirane 120 Kn, sve po jutru površine.

U kakvom je ovdje položaju šumovlasnik? Ako »što podpunije ostvarenje skupnih probitaka komasac. učesnika« traži da i šume budu uvučene u komasaciju, onda bi se imalo platiti po jutru šume 340 Kn mjerničkih troškova ili ukupno 359.380 Kn. Ako se hoće dobiti od šume 340 Kn po jutru može se i to tumačiti sa »što podpunijem ostvarenjem skupnih probitaka komasac. učesnika.« A kakve bi koristi od toga imao šumovlasnik? Baš nikakve.

Ako šuma ovdje ne bi bila uvučena u komasaciju, onda bi se za nju — po mišljenju tehničkog vještaka — imao sastaviti novi katastarski operat sa 120 Kn po jutru ili ukupno 126.840 Kn. Koja korist šumovlasniku od toga? U ovom slučaju, jer su vlasnički i posjedovni odnosa u redu, baš nikakva.

Dok se ponuda za komasirani posjed od 25 do 30 Kn ispred rata podigla sada na 60 Kn, dakle dva puta veća nego prije ove zakonske odredbe, dotle se je ta ponuda za nekomasirane šume digla od prosječnih 20 Kn na 120 Kn, dakle šest puta veća nego prije zakonske odredbe. Tipičan primjer, kako bi šuma imala proći kod ovih operacija. On ne treba baš nikakova komentara.

Ovdje se mora upozoriti i na daljne zanimljivo pitanje. Tko je ovlašten praviti pogodbu za sastav novog katastra za šume, budu li one ili ne budu uvučene u komasaciju? Ako šume budu uvučene u komasaciju, to bi po zakonu tu pogodbu imao praviti komasacioni odbor, u kome nema predstavnika šumovlasnika. U komasacionom odboru redovito nema čovjeka, koji bi se nešto razumio u izmjeru zemljišta i u obračun troškova za tu izmjeru. Jasno je stoga, kako bi ta pogodba ispala po šumovlasnika. Preostaje još teže pitanje. Tko bi imao praviti pogodbu, ako šume ne budu uvučene u komasaciju a kat. operat bi se imao sastaviti i za nekomasirane površine? Da li komasacioni odbor ili šumovlasnik? Ako komasac. odbor, onda je opet jasno da bi on pravio pogodbu za šumu veću, samo da troškovi za poljodjelsko tlo budu niži. Tu bi se dakle pogodba pravila na tuđi račun. A to je valjda tako nedopustivo, da nije dopustiva ni predpostavka, da bi se takova šta moglo ozakoniti. Ako bi ju imao praviti šumovlasnik, u kakvom će se on položaju naći prema tehničkom vještaku, kada tehnički vještak zna da šumovlasnik mora dati praviti katastarski operat? Za šumovlasnika svakako nezgodan i štetan

položaj. No to kao i uopće mogućnost, da bi se za nekomasirane šume imao praviti novi katastarski operat na trošak šumovlasnika, je tako nevjerojatno, da ni ovdje nije dopustiva predpostavka, da bi se takova šta moglo zakonom odrediti.

E) Zaključak.

Na temelju prednjih izlaganja neophodno je potrebno u pitanju komasacije šuma radi probitaka šumovlasnika kao i radi probitaka šumskog gospodarstva i šumske proizvodnje provesti ove zaštitne mjere.

Ad A) Šuma kao predmet komasacije. Zakonska odredba, ukoliko je obzirom na šume ukinula propise § 5. toč. 3. i § 6. toč. 6. z. o k., prerano je donešena i u tom pogledu nipošto ne odgovara probitcima šumskog gospodarstva. Po toj zakonskoj odredbi u ovim važnim pitanjima šumskog gospodarstva odlučuju: ministarstvo seljačkog gospodarstva, komasac, povjerenstva, komasac, odbori i gromade. Šumovlasnici su nemoćni a ministarstvo šumarstva, kao odgovorni upravljač šumskog gospodarstva, ne dolazi nigdje do izražaja.

Za potrebe šumskog gospodarstva i šumske proizvodnje kao i radi mogućnosti bilo okomitog ili vodoravnog povećanja poljodjelske proizvodnje odgovaraju u pitanju komasacije šuma propisi § 6. i 19. z. o k. Oni se samo imadu ispraviti i nadopuniti u pogledu njihovih nedostataka, od kojih se spominju najvažniji: 1) oznaka veličine šume, koja se može uvući u komasaciju; 2) nadležnost državnih šumarskih vlasti; 3) odšteta za šume. To treba ispraviti i nadopuniti revizijom zak. odredbe.

No ako revizija zakonske odredbe ne bi možda bila moguća, onda se taj cilj ima postići pomoću provedbene naredbe, koja se po § 16. te zakonske odredbe ima doneti.

Provedbenom naredbom ima se najprije odrediti, da se kod uvlačenja šuma u komasaciju postupa po propisima § 5., 6. i 19. z. o k. Kako se navedeni prvi nedostatak (oznaka veličine šume) može riešiti odstranjnjem drugog nedostatka (nadležnost držav. šum. vlasti), to se provedbenom naredbom ima propisati, da o dopustivosti i mogućnosti uvlačenja u komasaciju neke šume iz § 5. toč. 3. z. o k. ima odlučiti državna šumarska vlast po propisima § 6., 7. i 9. z. o š. Ta državna šumarska vlast, nakon obavljenih izvida i saslušanja stranaka, ima odlučiti: 1. koja se u pojedinom slučaju šumska enklava i poluenklava iz § 5. toč. 3. z. o k. može ili ne može uvući u komasaciju; 2. da li će šumovlasnik od te komasacije imati koristi ili je to protiv njegovog probitka. Ovim predloženim propisom razjašnjava se odnosno nadopunjuje i § 22. o k. u pogledu nadležnosti državne šumarske vlasti u pitanju uvlačenja šuma u komasaciju. Po propisu toga paragrafa nisu komasacione vlasti mjerodavne u pitanjima javnih prometila i građevnog redarstva, već su za to mjerodavne odnosno drž. vlasti. Pitanje opstanka jedne šume u sklopu šumskog gospodarstva nije manje važno od javnih prometila, pa o njemu imadu odlučivati mjerodavne državne šumarske vlasti a ne u tim pitanjima nemjerodavne komasacione vlasti. U pitanju komasacije šuma ne smije i nadalje biti mjerodavan samo probitak poljodjelskog gospodarstva, nego ima odlučivati i probitak šumskog gospodarstva. To je pitanje najšireg narodnogospodarskog značaja pa ga trebaju rješavati vlasti, koje su odgovorne za šumskogospodarsku politiku države. Ovim propisom ništa se ne mjenja djelokrug šumarskog vještaka, jer on i dosada nije u tom pitanju odlučivao.

Nadalje treba u provedbenoj naredbi propisati, da se za šume, koje nisu obuhvaćene § 5. toč. 3. z. o k., ima primjenjivati propis § 6. i 19. z. o k. t. j. načelo sporazumne komasacije šuma odnosno sporazumne zamjene šuma prigodom provedbe komasacije.

Glede odšteta za šumu ima se provedbenom naredbom razjasniti odnosno nadopuniti propis § 16. z. o k. Ako je sastojina za sječu zrela, ima ju šumovlasnik sam u svoju korist iskoristiti ili ju prepustiti budućem vlasniku po prodajnoj vrednosti drvne mase. Ako je pak sastojina još nezrela za sječu, te ako ima ostati, ima prijašnji šumovlasnik dobiti za nju odštetu u vidu troškovne ili prihodne vrednosti sastojine. Ako se sastojina ima posjeći idrvni materijal ostati šumovlasniku, ima šumovlasnik dobiti troškovnu ili prihodnu vrednost sastojine umanjenu za

vrednost iskorišćenog drvnog materijala. Kod branjevina ima šumovlasnik dobiti odštetu u visini troškovne vrednosti.

I kod sporazumne zamjene šuma (§ 19. z. o k.) ima se u pitanju otštete postupati po srednjem propisu t. j. po načelima nauke o računaju vrednosti šuma.

Ad B) Troškovi komasacije. Glede troškova skopčanih sa komasacijom, treba u provedbenoj naredbi propisati ovo.

Ako državna šumarska vlast odluči, da komasacija šume nije na probitak šumovlasnika već se ima provesti samo radi što uspješnije komasacije poljodjelskog zemljišta, onda šumovlasnik nije dužan platiti nikakove troškove; ni mjeričke ni postupovne niti poboljšnih radova ni sastava novog kat. operata ni krčenja panjeva.

Ako državna šumarska vlast odluči, da je komasacija koje šumske enklave i poluenklave i na probitak šumovlasnika (grupiranje posjeda, zaokruženje, i t. d.), onda je šumovlasnik dužan platiti sve troškove skopčane sa komasacijom osim troškova krčenja panjeva.

Kako se komasacija šuma uopće provodi radi što uspješnije komasacije poljodjelskog zemljišta, a komasacioni učesnici, vlasnici poljodjelskih zemljišta, nemaju na svojim zemljištima panjeva kako ih ima na šumskom zemljištu, to troškove krčenja panjeva na šumskom zemljištu — bez obzira da li je komasacija šume na probitak šumovlasnika ili nije — ima snositi komasaciona gromada kao cjelina a nipošto šumovlasnik, jer se on ne smije opteretiti više nego drugi koji komasacioni učesnik. Time se ispravlja kao nepravedan propis § 53. toč. 7. sl. b. provedbene naredbe k zakonu o komasaciji zemljišta.

Kod komasacije šuma po pristanku šumovlasnika (§ 6. toč. 6. z. o k.) kao i sporazumne zamjene šuma (§ 19. z. o k.) ima šumovlasnik platiti one troškove, za koje se za komasacionom gromadom nagodi.

Ad C) Poboljšni radovi. U savezu sa prednjim priedlozima treba u provedbenoj naredbi propisati, da su vlasnici šuma, koje ostaju izvan komasacije, dužni dozvoliti komasacionoj gromadi kopanje njenih kanala kroz njegove šume ali to je samo za slučaj, ako na niko nije drugi način komasac. gromada ne može doći do prirodnog recipienta. O tom odlučuju državne vodograđevne vlasti po propisima zakona o vodnom pravu, ako prije ne dođe do sporazuma između komasacione gromade i šumovlasnika.

Ako šuma nema koristi od tih kanala, dužan je komasac. gromada šumovlasniku dati: odštetu za zauzeto zemljište; odštetu za štetu, prouzročenu prijednom sjećom stabala, po načelima nauke o računaju vrednosti šuma; sastaviti diobni nacrt kanala i isti provesti o svom trošku kroz gruntovnicu i katastar radi upisa promjene kulture na neplodno tlo, da šumovlasnik ne plaća poreze za takovo odsada neplodno zemljište.

Ako šumovlasnik ima kakove koristi od kojega od provedenih kanala, ima on za taj kanal doprimenti u razmjeru koristi a po načelu, kako je napred obrazloženo. Za ovaj slučaj nema prava na odštetu ni za zauzeto zemljište ni za prije reda posjećena stabla. Dužnost komasac. gromade glede sastava diobnog nacrtta i njegove provedbe u gruntovnici i katastru ostaje i ovdje na snazi.

Ukoliko se šumovlasnik sa komasac. gromadom dobrovoljno nagodi, da se pri-godom provedbe odvodnje u savezu s komasacijom provede i kroz njegovu šumu koji kanal, to se imaju šumovlasnik i komasac. gromada sporazumjeti o odšteti, koju će šumovlasnik gromadi platiti.

Ad E) Sastav novog zemljinskog katastra. Ukoliko sastav novog zemljinskog katastra ima biti obvezatan za cijelu poreznu općinu, dakle i za šume koje nisu uvučene u komasaciju, treba u provedbenoj naredbi odrediti, da se taj sastav ima provesti na trošak države, kako to i predviđaju § 46. i 69. zakona o katastru zemljišta. Taj se trošak ne može nikako prebaciti na šumovlasnika. On novi katastar ne treba, jer u šumi nema ni većih promjena kulture niti kakovih vlasničkih promjena. On je potreban državi radi njene porezne politike. Taj trošak za državu ne će biti velik, jer ona može tehničkom vještaku, koji provodi katastar za ostali hatar, odrediti honorar za taj rad prema zbiljnim troškovima više dozvoljena zarada. Tako se je u praksi u jednom slučaju kod državnih šuma i postupilo.

Ako sastav toga operata ima biti neobvezatan za šume, koje nisu uvučene u komasaciju, treba provedbenom naredbom odrediti, da ga može dati napraviti o svom trošku šumovlasnik ako hoće. U tom slučaju pogodbu za honorar pravi sa tehničkim vještakom on sam.

Provedbenom naredbom treba propisati, da kod pogodbe za sastav operata za šume, uvučene u komasaciju ima biti prisutan i šumovlasnik uz komasac, odbor i njegov glas vriedi kao glas svakog pojedinog komasac, odbornika.

*

Ako se prednji priedlozi provedu kroz novu provedbenu naredbu zakonske odredbe o nadopuni propisa o komasaciji zemljišta, šuma je osigurana i zaštićena i šumsko gospodarstvo može bez bojazni praviti osnove gospodarenja na dulji rok, jer tu osnovu može po ovim priedlozima mienjati samo državna šumarska vlast. Onda je šuma na ravnoj nozi s poljem. Eventualni sporovi između šume i polja rješavaju se sporazumno od jednakopravnih čimbenika na korist i šumskog i poljskog gospodarstva i proizvodnje a u cilju najintenzivnijeg promicanja probitaka sveukupnog narodnog gospodarstva Nezavisne Države Hrvatske.

ZUSAMMENFASSUNG

Auf Grund eigener Erfahrungen schlägt der Verfasser gründliche Änderungen und Erweiterungen des bestehenden Komassationsvorschriften vor, da dieselben den heutigen forstwirtschaftlichen Verhältnissen nicht entsprechen.

Die Redaction.

Ing. STJEPAN KĀNOTI (Sarajevo):

ZADRUŽNO ŠUMSKO GOSPODARSTVO

GEMEINSCHAFTLICHE FÖRSTWIRTSCHAFT

(Nastavak)

V. PREDNOST ŠUMSKOG ZADRUGARSTVA

Za promicanje šumskog gospodarstva predvidio je zakon o šumama osnivanja šumskih zadruga.

Prema službenoj statistici od 1938. god. na području Nezavisne Države Hrvatske postoji svega pet šumskih zadruga sa šumskom površinom od 3.058 hektara.

Šumske zadruge ne osnivaju se svuda s istom svrhom. U bivšoj Sloveniji one su nastale kao reakcija na djelovanje šumskog veleobrta, koji je kočio rad malim pilanama. To su zapravo i bile pilinarske zadruge, kojima je svrha zajedničko doavljanje sirovina (oblovine) kao i zajednička prodaja prerađene pilanske robe.

Svrha šumskih zadruga može biti: zajednička stručna uprava i čuvanje šuma, zajednička eksploatacija šuma, podizanje šumskih prometila (željeznica, puteva, točila itd.) zajednička nabava biljaka i sjemena za pošumljavanje, zajedničko izvršavanje radova oko pošumljavanja velikih šumskih površina kao i zajedničko šumsko gospodarenje i promicanje šumskog gospodarstva uopće.

Kazali smo već prije, da je pokret za individualnom diobom zajedničkog šumskog posjeda toliko jak, te je narod izgubio svaku vjeru u zajedničko dobro. Zato narod s nepovjerenjem gleda i dosadašnje oblike komunalnog šumskog gospodarstva, pa stoga ne će tako lako prihvati ni nove tipove zadružnog šumskog gospodarstva sve dotle, dok se ne uvjeri i ne spozna koristi i prednosti, koje mu zadružno šumsko gospodarstvo donosi. O toj temi trebalo bi našem narodu pisati i govoriti što više i što jasnije.

Koristi i prednosti šumskog zadrugarstva možemo u glavnom promatrati s gledišta šumsko-gospodarskog, šumsko-trgovačkog, šumsko-redarstvenog i opće društvenog.

Prednost i svrha zadružnog šumskog gospodarstva sastoji se u glavnom u tome, da se zajedničkim gospodarenjem na više šumskih posjeda uklone sve loše strane gospodarenja, koje su posljedica gospodarenja na malim posjedima.

Osnivanje šumskih zadruga u svrhu zajedničkog gospodarenja dolazi u obzir za male, seljačke šumske posjede, na kojima zbog premašene površine nije moguće voditi racionalno šumsko gospodarstvo.

Koristi i prednosti šumskog zadrugarstva sa gledišta trgovine i veleobrta treba prosudjivati u tome, da li će šumske zadruge povećati proizvodnju tipično trgovačkih šumskih proizvoda, koje inače mogu proizvoditi samo veleobrtna šumska poduzeća, a onda da li će se putem šumskih zadruga stvoriti bolji uslovi za prodaju šumskih proizvoda i napose — da li će se kod te prodaje ukloniti mnogo brojni posrednici, koji vlasniku šume oduzimaju često veći dio dobiti.

Sa šumsko-redarstvenog i opće društvenog gledišta potrebno je utvrditi, da li će udruženi mali šumski posjedi lakše vršiti sve one zadatke, koje u općem interesu imaju vršiti svojim posrednim ili neposrednim upливom na tlo, podneblje, klimu, gospodarstvene, zdravstvene, društvene i druge korisne javne interese.

Šumske zadruge, koje se osnivaju u cilju zajedničkog šumskog gospodarenja odnose se u glavnom samo na male seljačke šumske posjede, pa se prema tome takve zadruge mogu smatrati isključivo seljačkim zadrugama. Seljačke zadruge naročiti su tip staleške organizacije, čiji su članovi povezani među-

sobno zajedničkim interesima i zajedničkim nastojanjima, da jedan drugome užajmo moralno i materijalno pomažu.

Kao glavni razlog osnivanja seljačkih zadruga u cilju promicanja poljskog gospodarstva ističe se naročito to, da je mali seljački posjed sam za sebe premašeno prirodno poduzeće, te bi se moglo uspješno takmičiti sa sličnim velikim poduzećima. Ako to važi za poljoprivredu, onda je taj momenat kod šumskog gospodarstva još važniji, jer je racionalno i trajno šumsko gospodarenje na malim šumskim posjedima redovno nemoguće. U poljskom gospodarstvu mogu se loše strane malog posjeda donekle ublažiti ili sasvim ukloniti, primjerice poboljšnim mjerama, boljom obradom tla, dubrenjem, smišljenim plodoredom i drugim — što je kod šumskog gospodarstva redovno vrlo teško.

Prednosti zadružnog šumskog gospodarenja obuhvataju male šumske pojednike, seljake, koji su u dosadašnjem načinu zajedničkog šumskog gospodarenja imali loše iskustvo.

Svrha racionalnog šumskog gospodarenja sastoji u glavnom u tome, kako bi se gospodarenjem postigao što veći, što trajniji i što sigurniji prihod. Trajnost i stalnost toga prihoda vezana je uz potrajanje šumsko gospodarenje, a ono se može postići i vršiti samo na većim šumskim površinama. Trajno svakogodišnje iskorišćavanje malih šumskih površina dovodi prije ili kasnije do podpunog iscrpljenja tla. To se naročito lako događa na malim seljačkim šumskim posjedima, koji ne služe samo za proizvodnju drveta, nego i za drugo, što je često i mnogo važnije, a to je prije svega paša, žir, lisnik i listinac. Da bi se izbjeglo iscrpljenje tla, koje dolazi kao posljedica svakogodišnjeg iskorišćavanja, morale bi se male površine iskorišćavati periodički, svake pete ili svake desete godine. To, međutim, u seljačkom gospodarstvu redovito nije moguće. Seljački šumski posjedi redovno imaju površinu od 1 do 5 hektara. Jedno osrednje seljačko gospodarstvo treba godišnje oko 10 kub. m ogrjevnog i sitnog tehničkog drveta. Svako takvo gospodarstvo ima nadalje 2 do 4 komada krupne i 10 do 20 i više komada sitne stoke. Stoka treba pašu, lisnik, stelju itd. i to svake godine, pa seljak treba odlučiti: ili će udovoljiti načelima racionalnog i trajnog šumskog gospodarenja, ili svojim neodgovarajućim potrebama. Njegov izbor nije teško pogoditi. On će redovno odlučiti ovo drugo. Osnova njegovog šumskog gospodarenja redovno je vrlo primitivna i jednostavna. Količinu godišnjeg šumskog prihoda on određuje prema količini svojih potreba, a ne prema veličini prirasta šume i produktivnosti zemljišta. Ne pita on, da li je njegova šuma, koja iznosi često jedva kojih 2—3 hektara ili još i manje, u stanju svake godine trajno podmirivati svu njegovu godišnju potrebu na drvu. On sječe redovno svake godine toliko, koliko mu treba, dakle vrlo često, gotovo uvijek više od godišnjeg prirasta. Od ranog proljeća do kasne jeseni njegova je stoka redovno više u šumi nego u staji. On, redovno, ne pita, da li se na površini od 2—3 hektara može bez štete po ugoji šume i proizvodnu sposobnost zemljišta napasivati trajno svake godine četiri i više komada stoke. Listinac, kolikogod ga ima, vrlo često ne ostavlja u šumi, da vradi tlu njegove hranljive sastojke, nego ga pobere. A to je sve za to, što mu sve to treba u njegovom gospodarstvu. Posliedicu ovakvog gospodarenja opažamo, na žalost, svuda, gdje je seljak radi podmirenja potreba upućen samo na svoju vlastitu šumu. Na takvim površinama redovno nestaje brzo šume. Najprije se sijeku jača i vrednija stabla, onda sve slabija i slabija, dok na koncu ostaju samo rijetki i kržljavi grmovi gloga, ljeske, borovice, žutikovine i ostalog šikarastog drveća, a na posve iscrpljenom tlu pojavljuju se razne mahovine, borovnica, paprati i vrijesak. Šume pomalo nestaje, a na njezinom mjestu nastaju vrištine, šikare i goleti.

Možemo sigurno tvrditi, da se kod zadružnog gospodarenja mogu odstraniti skoro sve loše posljedice individualnog gospodarenja na maloj površini, jer se udruženjem postižu svi uvjeti za trajno i racionalno šumsko gospodarstvo. Ako se, primjerice, udruži oko 200 malih šumskih posjeda u šumsku zadrugu, oni će imati zajedno recimo oko 600 hektara. Dok su oni bili neudruženi, svaki je sjeckao stabla, kakva je imao u svojoj šumi, bez obzira na to, da li su bila za sječu ili nisu. Iz godine u godinu sječe sve tanja stabla, dok konačno preranim sjećama ne dovede do toga, da u šumi nema više što sjeći, jer je nestalo i posve sitnih stabalaca. Nema više šume, a ostala je u najboljem slučaju šikara.

Sasvim su drukčiji uslovi gospodarenja, ako se mali posjedi udruže u šumsku zadrugu. Ovakovim udruženjem u svrhu zajedničkog šumskog gospodarenja dobije se gospodarska cjelina recimo od 600 i više hektara. Tu više nije potrebno vršiti sjeću svake godine na cijeloj površini i sjeći stabla bez obzira na njihove dimenzije. Na ovako velikoj površini može se lakše regulirati i paša. Dijelovi šume, koji su bliže naselju, izluče se za pašu. U ovakvoj zadružnoj šumi može se lako urediti i racionalno iskorišćavanje listinca (stelje), što je naročito važno za krajeve, koji imaju premao slame a bave se stočarstvom. Racionalno iskorišćavanje listinca moguće je samo na većim površinama.

Na udruženom šumskom posjedu može se povećati i kvalitativni i kvantitativni priраст na drvenoj masi. U navedenom primjeru ostaje nam, primjerice, poslije izlučenja pašnjaka površine još uvijek 400 do 450 hektara šumske površine, na kojoj se može voditi racionalno i trajno gospodarenje. Zahvaljujući tome, što udruženi mali šumski posjedi u pogledu gospodarenja predstavljaju jednu gospodarsku cjelinu te kao takvi imaju zapravo karakter velikog šumskog posjeda, može se u takvima šumama ophodnja znatno povisiti, odnosno niski šumski uzgoj pretvoriti u visoki, i tako postići dimenzije, koje će odgovarati kako potrebama seljačkog gospodarstva, tako i potrebama drvnog tržišta. Time će se znatno povećati i kvantitativni i kvalitativni prirost na drvenoj masi. Obzirom na mogućnost visokog šumskog uzgoja, veće ophodnje i racionalnijeg gospodarenja uopće, postizavaju se u zadružnim šumama veći i bolji glavni i nuzgredni prihodi, koji se više približuju potrebama zadružara, a time se ujedno stvaraju, barem donekle, i uslovi za potrajanost šumskog gospodarenja, što je na malim šumskim posjedima skoro nemoguće.

Uzgajanje lijepih i vrijednih stabala za tehničku upotrebu na malim šumskim posjedima skoro je nemoguće. U takvima šumama moguće je redovno samo niski šumski uzgoj. Ova okolnost ograničuje u niskim šumama i izbor vrsta drveća. Poznato je, međutim, da jaku izbojnu snagu imaju redovno manje vrijedne vrste, pa je, prema tome, i zbog toga na malim šumskim posjedima teško uzgajati vrednije vrste.

Poznato je, da naše šume, naročito one u Bosni i Lici, imaju vrlo malo dobrih puteva, pa je to i glavni uzrok relativno niskoj šumskoj pristojbi, koja se postizava u tim šumama. Veleobrtna šumska poduzeća pomažu si tako, da postavljaju u tim šumama privremena i prenosna šumska prometila: šumske željeznice i žicare, koje mogu prenositi iz jednog područja u drugo. Na taj način mnoge bivše prašume, i pokraj toga što se u njima vrši eksploatacija, ostaju i dalje neprohodne i nepristupačne, kad se završi eksploatacija u njima. Šumoposjednici, udruženi u šumskoj zadruzi, lakše će naći sredstava i načina za izgradnju potrebnih puteva, nego pojedinci. Izgradnjom puteva povisuje se znatno i vrijednost šume, jer bez puteva mnogo drvenog materijala u šumi propada i istrune. Iskorišćuju se samo bliži predjeli, i to redovno više, nego je dopušteno, a udaljeniji, do kojih ne vode putevi, ostaju neiskorišćeni i skoro bez ikakve vrijednosti. Za drvo iz šuma s dobrim putevima lako se nađu i kupci, jer su troškovi izvoza mnogo manji, pa je prema tome i čista dobit mnogo veća. Bez dobrih šumskih puteva nemoguće je i racionalno šumsko gospodarenje, jer je pristup do šume vrlo težak, a do nekih predjela uopće nemoguće. Putevi olakšavaju upravu i čuvanje šuma, izvršenje uzgojnih i drugih gospodarskih mjera kao i nadzor nad tim radovima, bez kojih se racionalno šumsko gospodarenje ne da ni zamisliti. Mnoge prijeko potrebne prorede i čišćenja šuma nemoguće je provesti samo zbog pomanjkanja puteva, jer se izvoz ovog sitnog materijala lošim putevima redovno ne isplati.

Gdje ima državnih i komunalnih šuma, tamo posebničke, seljačke šume nisu toliko izvržene bespravnim sjećama, kao državne i komunalne. Nema li međutim, nigdje u blizini ni državnih ni komunalnih šuma, gotovo nije moguće seljačke šume zaštiti odnosno sačuvati. Naročito je to nemoguće, ako je šuma udaljena od ostalog seljakovog posjeda. Seljak sam nije u stanju postaviti za svoju šumu čuvara, jer ga ne može platiti. Zato se vlasnik ovakve šume radije odlučuje, da šumu posječe, makar to inače ne bi činio, jer drži, da je bolje, te je posiječe on sam, nego neko drugi. Ova loša strana malog šumskog posjeda dade se odstraniti samo

osnivanjem šumskih zadruga. Udruženi vlasnici šuma mogu na veću površinu lakše postaviti zajedničkog čuvara, jer ga plaćaju svi udruženi šumoposjednici zajedno. Slabo ili nikakvo čuvanje šuma djeluje vrlo loše na narod i u odgojnog pogledu, jer narod i nehotice stiče uvjerenje, da se u šumi može i smije krasti i da to uopće i nije nikakva krađa.

U šumskom su gospodarstvu stručni savjeti veoma potrebni, jer je gospodarenje sa šumom razmjerno vrlo složeno. Mnogi se radovi kod racionalnog šumskog gospodarenja ne mogu ni zamisliti bez stručnjaka. Zato svi veći posebnički šumski posjedi imaju svoju stručnu upravu. No odakle stručnjak maloposjedniku, koji nije u stanju plaćati ni čuvara za svoju šumu? U zadrugi mogu i mali posjednici imati stručnjaka pa prema tome imaju i sve koristi, koje donosi stručna uprava.

Među važnim problemima u našem šumarstvu dolazi na jedno od prvih mješta problem pošumljavanja Krša i goleti. Oodredbama §§ 92. do 105. Zakona o šumama predviđa se put za rješavanje ovoga problema. Međutim, uspjeha nema mnogo. Pokraj drugih razloga — treba istaći komplikovani administrativni postupak, nedostatak potrebnih novčanih sredstava (»Fond za pošumljavanje« upotrebljavao se je često više za sve drugo, nego za stvarno pošumljavanje) neznatni broj praktičnih stručnjaka za pošumljavanje a onda i razne druge opravdane i neopravdane smetnje, zbog čega za prošlih dvadeset godina nije pošumljeno ni 10.000 hektara, a imamo ih, sigurno, oko 1 milijun hektara! Sve ogromne površine starih nepošumljenih čistina, paljevina, Krša i goleti, koje sigurno pokazuju kulturnu zaostalost, potrebno je ipak prije ili kasnije privesti kulturi. Država već preko 50 godina radi intenzivnije na tome, ali, kako vidimo, bez vidnog uspjeha, odnosno taj rad napreduje tako sporo, te se uspjeh jedva i primjećuje. Treba dakle tražiti druge puteve za rješenje ovoga problema. Sve radove oko pošumljavanja ovih golemih kompleksa možda bi bilo najuspješnije organizirati uz pomoć Države, putem šumskih zadruga, kojima bi takve površine trebalo predati u vlasništvo pod uslovom, da ih u određenom roku pošume. Ovo je, međutim, specijalni problem, koji ne spada samo u oblast šumsko-gospodarske politike, nego još više u oblast agrarne i opće socijalne politike.

*

Sve do sada spomenute prednosti zadružnog šumskog gospodarenja odnose se skoro isključivo na male šumske posjede, jer se na velikim posjedima može racionalno gospodariti i bez udruživanja u zadruge. Postavljanje zajedničkog stručnog upravitelja, zajedničkog čuvara kao i zajednička izgradnja puteva može se, međutim, sa uspjehom primjenjivati i na veće posjede.

Najvidniji uspjeh zadružnog šumskog gospodarenja može se, ipak, očekivati u oblasti šumske trgovine i industrije, gdje se koristima šumskog zadružarstva mogu koristiti i veliki šumske posjedi bez obzira na kategoriju vlasništva. Ni u šumskom gospodarstvu nije važno samo to, da se postigne što veća kvantitativna i kvalitativna proizvodnja, nego je možda važnije, mogu li se šumski proizvodi dobro prodati. Kod šumskog zadružarstva odlučuje i to: da li se šumski proizvodi mogu prodati bez mnogobrojnih posrednika.

Poznato je, da mali šumo-posjednici kod prodaje svojih proizvoda ne mogu izbjegći mnogobrojne posrednike, jer seljak prodaje svoju robu veoma često raznim seoskim prekupcima i spekulantima, koji rade samo sa sigurnim dobitkom i bez ikakvog rizika. Posrednika ka prodaju šumskih proizvoda ima skoro svako kotarsko mjesto, a gdje ima više šuma, ima ih i više. Firme, kojima takvi posrednici prodaju drvo, odpremaju ga dalje ili potrošačima u gradovima ili, redovno u većim količinama, u inozemstvo. Kako je s ogrjevnim drvetom, tako je i s ostalim šumskim proizvodima. Svi posrednici od proizvoda-šumoposjednika pa do potrošača-građanina nastoje kod toga što više zaraditi. Seljak-šumoposjednik proda, primjerice, prekupcu ogrjevno drvo za 60 Kn pr. m., a ovaj ih dalje prodaje trgovcu u gradu za 70 Kn po pr. m. Nakon preslaganja i raznih drugih trgovačkih poslovnih manipulacija trgovac prodaje ta ista drva nekoj trećoj firmi po 90 Kn. Tu dolazi i opet do ponovnog preslaganja i još vještije poslovne manipulacije — i drva odlaze konačno ili u inozemstvo ili u nezasitne i mnogobrojne peći gradskih stanova i raz-

nih državnih i nedržavnih ureda, a firma za ona ista drva, za koja je proizvođač šumoposjednik dobio 60 Kn, u svojim poslovnim knjigama knjiži primitak od 120 Kn i više po 1 pr. m. Dok je drvo putovalo od proizvođača-šumoposjednika do potrošača, porasla mu je cijena za 100%, a svu tu razliku u cijeni strpali su u svoj džep razni posrednici, dok su najgore prošli proizvođač i potrošač.

Može se prigovoriti, da seljak i onako nije u stanju naći potrošača za svoja drva, ali što ne može jedan mali šumoposjednik sâm, može š u m s k a z a d r u g a. Ona preuzima drva od svojih zadrugara te ih prodaje izravno ili velikom drvarskom trgovcu ili potrošačima. Šumoposjednik, odnosno zadrugar, dobije u tom slučaju za svoja drva ne samo 60 Kn nego i više.

Od posrednika mogu se, uostalom, zaštititi i sami potrošači tako, da u većim mjestima osnuju p o t r o š a č k e z a d r u g e, koje osim ostalih životnih namirnica nabavljaju i ogrjevna drva te ih prodavaju svojim članovima po cijeni, koju su i same platile. Sumska zadruga, koja ima na prodaju ogrjevno drvo, može ista prodati izravno dotičnoj potrošačkoj zadruzi. Tako dolazi na svoj račun i proizvođač-šumoposjednik i potrošač-kupac. Proizvođač može na taj način svoja drva nešto skuplje prodati, a i potrošač plaća za njih mnogo manje, nego bi platio, da ih je morao kupiti preko trgovca posrednika. Mali šumoposjednik prodaje drvo obično samo onda, kada mu nužno treba novac za kakvu gospodarsku potrebu ili za uplatu dužnog poreza ili kakvog duga. Nu, dešava se obično u takvim slučajevima, najorijerno ili nenamjerno, da baš onda nema u selu nijednog prekupca, komu bi mogao drvo prodati, a ako takav i postoji, on mu plaća za drvo minimalnu cijenu. Seljak je, dakako, u takvom slučaju prisiljen prodati drvo bilo po što, jer drži da je bolje i to, nego pozajmiti novac od seoskog lihvara. Lihvarstvo je, međutim, i jedno i drugo, i ne zna se, koje je gore i nepoštenije. U ovom je slučaju seljak ovisan posve od seoskog prekupca, jer on određuje ne samo cijenu njegovim drvima, nego i vrijeme, kada ih može prodati. A to vrijeme mora, u svakom slučaju, odgovarati samo prekupcu. Od toga je, međutim, zaštićen mali šumoposjednik, koji je udružen u šumskoj zadruzi. Šumska zadruga ima svoje skladište drvnih proizvoda te prima od svojih članova drvo u svako doba godine, a članovima isplaćuje za ta drva stanoviti predujam, koji je redovno nešto manji od poznate minimalne tržne cijene u dotičnom mjestu. Ostatak isplaćuje zadrugarima, kada drvo proda. Tako se zadrugar ne treba brinuti o tome, kada će i dali će moći svoje drvo prodati, jer mu ih zadruga prima u svako doba godine i daje mu za njih uvijek pravu protuvrijednost, jer zadruga ne obstoji zato, da izrabljuje i iskorišćuje njegovu nevolju, nego da mu u nevolji pomogne. Drva predana na zadružno skladište zadruga ne mora odmah prodati, nego čeka dok se pruži najpovoljnija prilika za prodaju, a zadrugari tim odlaganjem prodaje ipak nisu oštećeni, jer im zadruga odmah isplaćuje jedan dio od vrijednosti predatih drva.

Nevolje i nesreće događaju se često u našim selima: poplave, grăd, suša, bolesti i slično. Sirotinja kuka i ne zna kako da si pomogne. Jedini spas i izlaz je često mala šumica, u kojoj ima još nešto drveta za prodaju. I sijeku se možda posljednja stabla za prodaju, da se dobivenim novcem ublaži barem donekle bijeda i neimaština. Nu čim više narod strada, čim u narodu ima više nevolje, tim više razni narodni paraziti i »dobrotvori« prave bolje poslove. U takvoj prilici trgovac odnosno prekupac može birati, od koga će i po što će kupiti drvo — svakako u prvom redu od onih, koji daju najjeftinije — a to je redovito najveća sirotinja.

Istina, ovo se može dogoditi malom šumoposjedniku i u normalnim prilikama, a ne samo za vrijeme kakvih nesreća. Sto ima više onih, koji nude robu na prodaju, to je prekupcima lakše obarati cijene. Ali se to ne može tako lako dogoditi, ako u mjestu postoji šumska zadruga. Na mjesto mnogobrojnih šumoposjednika nastupa tamo kao ponuđač samo zadruga, pa trgovci ne mogu tako lako obarati cijene, jer zadrugari u tom slučaju nemaju konkurenata. Svi su oni udruženi u zadruzi i mjesto njih kao ponuđač i prodavalac nastupa zadruga, koja za volju trgovčeve odnosno prekupčeve zarade ne će obarati cijene proizvodima svojih zadrugara. Ne kupi li drvo jedan trgovac, naći će se drugi, ili će zadruga prodati drvo izravno potrošačima. Tu je zadruga u mnogo boljem i povoljnijem položaju, nego trgovci, jer u ovakovom slučaju postoji samo jedan ponuđač, dok je potra-

žnja veća, jer trgovaca ima više. Zadruga, uostalom, i ne mora prodati drvo odmah, nego čeka povoljnije prilike, a svojim članovima daje dotle jeftine zajmove ili predujmove za drvo, koje zadrugari dovoze na zadružno skladište.

Mali šumoposjednik, koji ima posla samo sa seoskim prekupcem ne zna nikada pravu cijenu svojim šumskim proizvodima. To naročito vrijedi za tehničko drvo, na kojem seljak najviše gubi, jer mu ne zna pravu vrijednost. I ne samo da ne zna pravo procjeniti vrijednost tehničkog drveta, nego često ne zna ni to, koje je drvo za tehničku građu sposobno, a koje nije, a često ga ne zna niti izraditi u sortimente, kakvi se traže. Za to obično mnogo vrijednog tehničkog drveta propada, jer ga seljak izradi u ogrjevno drvo, a ako ga i preradi kao tehničko drvo, trgovac obično nastoji, da ga ne preuzme kao takvo nego kao drvo za ogrjev. Međutim trgovac i takvo loše izrađeno tehničko drvo redovito unekoliko preradi i prodaje ga kao tehničko drvo, dok je seljaku platio — drvo za ogjev. Ukratko rečeno, seljak je redovno prikracen. U tome se zapravo i sastoji skoro sva naša trgovina drvetom na selu i sve one velike zarade od takve trgovine.

Pruža li šumska zadruga u tom pogledu kakve prednosti i povoljnije uslove prodaje? Dakako da pruža. Istina je, ni zadruga ne će preuzeti kakvugod robu kao tehničko drvo, ali će u svakom slučaju svoga zadrugara dobranamjerno uputiti, kako moraju biti izrađeni proizvodi za trgovinu. Preda li zadrugar ispravnu tehničku robu, zadruga će mu tu robu i platiti kao tehničko drvo. Zadruga obično dobiva od tvrdke, kojoj drvo prodaje, točne upute i uslove, kako se ima dotična roba izraditi, pa će ona te upute dati i svojim članovima. Zadrugari na taj način potpuno stiču znanje i praksu, kako se pojedini trgovački drveni artikli izrađuju, što je u trgovačkom pogledu od velike važnosti. Oni počinju s drvom štediti, prosudujući dobro, kako će izraditi svaki pojedini komadć drveta, te bi on dao što veću korist i imao što bolju cijenu. Neupućenost našega seljaka u tim poslovima pokazuje nam ovaj primjer: Prije nekoliko godina u jednom kotaru u istočnom dijelu Države, prodao je jedan seljak nekom »orašaru« 3 kub. m. orahovih trupaca za 300 dinara. Orasi su bili, međutim, posjećeni bez predhodnog odobrenja i bez izvoznice, pa su ih shodno postojećim propisima organi oblasti zaplijenili i na javnoj dražbi prodali. Trupce je kupio brat dotičnog trgovca i platio za njih 3.800 dinara. I još je uvijek na njima dobro zaslužio, dok se je siromah seljak za kukavnih 300 dinara, u nevolji i nuždi, lišio možda najljepših i najplodnijih orahovih stabala.

Time, što zadruga isplaćuje svome članu za izrađeno tehničko drvo pravu i punu cijenu, dobiva zadrugar pravilan sud o vrijednosti svoje robe i stiće uvjerenje, kako njegov posao, dok je pošten i savjestan, nalazi i poštenu i pravednu nagradu. To čuvstvo i taj osjećaj podstrekava ga, da proizvodi samo robu najbolje kvalitete, jer će zadruga, kako ne bi pokvarila svoj ugled i izgubila tržiste, preuzeti od njega samo ispravnu robu. Zadruga će svoje članove uvijek dobranamjerno upozoriti na sve eventualne nedostatke i mane na proizvedenim proizvodima, te će neispravnu robu vratiti vlasniku da je popravi. Trgovac obično ne radi tako, štoviše, u njegovom je interesu, da preuzme loše izrađenu robu za jeftiniju cijenu, da je onda sām popravi i proda mnogo skuplje — kao ispravnu.

(Svršit će se.)

PREGLED

NAŠE ŠUMSKO GOSPODARSTVO U HRVATSKOM DRŽAVNOM SABORU

25. veljače 1942. godine izvijestio je Hrvatski državni sabor o hrvatskim šumama, hrvatskom šumskom i drvnom gospodarstvu te hrvatskom ruderstvu ministar šumarstva i ruderstva g. Ing. Ivica Frković. U svom je izvješću gospodin ministar, između ostalog, dao kratak brojdbeni pregled hrvatskih šuma, prikazao izvršene rade u šumarstvu za minulo vrijeme prve godine Nezavisne Države Hrvatske, iznio program rada na obiskribi pučanstva ogrjevom, te zacrtao puteve iskorijecanja naših šuma i trgovine drvetom kako slijedi:

Brojdbi hrvatskih šuma

»Površina šumskog zemljišta u Nezavisnoj Državi Hrvastkoj iznosi 4,068.700 ha. To čini 40% od cijelokupne površine države, koja iznosi 10,219.600 ha.

Pod šumskim zemljištem razumijevamo ne samo šumskim stablima obrasle površine zemljišta nego i takove koje su bile prije obraštene pa poslije posjećene i ostale još nepošumljene. Isto tako i one, koje nisu za nikakvu drugu vrstu težatbe upotrebljive nego samo za šumsku, pa čekaju na pošumljenje. Takovih neobraštenih površina šumskog zemljišta imamo 385.780 ha. Ako ove površine odbijemo od ukupne površine šumskog zemljišta onda dobijemo obraštenu površinu koja iznosi 3,682.920 ha. Od ove obraštene površine odpada na šikare 553.720 ha. Ako i ove šikare izbacimo iz pojma šume, — a to možemo jer ne služe proizvodnji drveta nego lišća za hranu stoki — pa ako i njih odbijemo dobivamo površinu od 3,129.200 ha o braštenog zemljišta koje je doista pod šumom.

Uzmemo li u račun broj stanovnika u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj po podacima brojdbi kojima raspolaže Glavni ustaški stan sa danom 31. prosinca 1941. koji broj iznosi 6,674.736 to otpada na jednog stanovnika 0.47 ha dakle nešto manje od pol hektara šumom obraštenog zemljišta.

Od šumskog zemljišta prema stanju 10. travnja 1941. otpada na šume:

1. državne	2,147.009 ha
2. imovnih općina	460.924 "
3. gradske, općinske, seoske	161.646 "
4. zemljisne i agrarne zajednice	296.772 "
5. crkvene i vjerske	48.993 "
6. zakladne	619 "
7. dioničkih društava	34.820 "
8. banaka i štedionica	2.289 "
9. šumskih zadruga	3.158 "
10. ostalih ustanova i privatnih lica	912.464 "

Svega: 4,068.700 ha

Što se tiče količine drvne mase, koja se nalazi na ovim šumskim površinama moram na žalost izvjestiti visoki sabor, da je preko hrvatskih šuma tokom minulih 23 godina prohujao jedan vjetar pohare, — sjeća — kojom je uništena sva ona stara pričuvna zaliha drveta, koju su nam ostavili kao svoju prištendiju kroz dugi niz godina naši ocevi i djedovi. U mnogim krajevima posjećeno je

mnogo drveta na račun budućih godišnjih prihoda. Zbog toga osjeća se u tim krajevima velika oskudica na drvetu.«

Izvršeni radevi

1. Uredivanje šuma

Ministarstvo šumarstva i ruderstva preuzimajući šumarsku službu u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj postavilo je sebi za najvažniju zadaju i prvu dužnost inventarizaciju svih šuma u državi. U svrhu inventarizacije šuma šumsko uređajni i procjenbeni poslovi već su započeli i rade se u državnim šumama za površine od 320.000 ha, a u privatnim šumama za površine od 64.000 ha. U državnim šumama gotovi su za površinu od 340.647 ha.

2. Iskorijecanje državnih šuma u režiji

»Za godinu 1941.—42. predviđeno je da će se u vlastitoj režiji izraditi u državnim šumama:

1. trupaca hrasta, bukve, jasena, jele, smreke i ostale vrsti drva 548.230 m³.
2. željezničkih pragova 132.570 kom.
3. rudokopnog drva 28.400 m³.
4. dužice hrastove 40.000 akova.
5. ogrevnog drva 1.023.590 pr. m.
6. celuloznog drva 86.450 pr. m.,
7. hrastovog i kestenovog taninskog drva 97.270 pr. m.,
8. bukovog i hrastovog drvenog ugljena 150 vagona.

Ukupni troškovi za ovu proizvodnju predviđeni su u iznosu od 287,800.000 Kuna, od čega otpada na šumsku pristojbu koja se plaća za drvo na panju 40 milijuna Kuna, a ostalo su proizvodni troškovi.

Režijskom iskorijecivanju nuzgrednih šumskih užitaka u drž. šumama posvećuje se također velika pažnja. Tu spada u prvom redu veliko režijsko iskorijecivanje poznatog po dobroj kakvoći kamena granita u Jablanici kotar Konjic u Hercegovini. Godišnja proizvodnja tog kamena iznosi je oko 3.000.000 komada granitnih kocka za ceste. Nabavnom modernih naprava i strojeva osposobljen je taj kamenolom za veću proizvodnju, pa će biti sada proizvedeno oko 5 mil. komada tih kocka. Kamenolom u Brusnici kod Bos. Broda, proizvodi godišnje oko 15.000 kub. m kamena tučenca i lomljenaka, a kamenolom u Vlahnici kod Bos. Kobaša proizvodi kamen lomljenak za obalotvrdje.

Od nuzgrednih šumskih užitaka veoma je važna smola i njezine prerađevine, osobito u današnje ratno doba, kad se ovi proizvodi ne mogu uvoziti, a veoma su potrebni u ratne svrhe. Zbog toga se je u ministarstvu ispitala mogućnost proizvodnje smole, pa se je došlo do zaključka, da bi se u nekojim borovim šumama u Bosni moglo na proljeće početi s valjenjem smole. Isto tako se radi na tome, da se pristupi izradbi smrekove kore za šavljanje kože u vlastitoj režiji.«

3. Pošumljavanje Krša

»U prvoj godini Nezavisne Države Hrvatske pošumljavanja su se izvadala u onim kotarima, u kojima nisu smetale ratne prilike, a ti su: Crikvenica, Novi Vinodol, Senj, Gospic, Banja Luka, Knin, Drniš, Sinj, Imotski, Omiš, Makarska, Metković, Mostar, Ljubaški, Supetar i Dubrovnik. Pošumljeno je oko 170 ha golog Krša, a osim toga popunjeno je oko 110 ha kultura iz prijašnjih godina, čije pošumljavanje nije svojedobno potpuno uspjelo radi nepovoljna tla i sunčane žage. Na ovim površinama zasadeno je oko 850.000 kom. raznih vrsta biljaka od listača i četinjača, te zasijano 2400 kg sjemena većinom od listača, koje najbolje uspijevaju u dotičnom kraju. Sjeme je sakupljano u vlastitoj režiji i u kraju, gdje se je vršila sjetva. Biljke su uzgojene u vlastitim šumskim rasadnicima. Radi proizvodnje sadnica za pošumljavanje u slijedećim godinama zasijano je u šumskim rasadnicima 1150 kg raznih vrsta sjemena. Osim radnja oko pošumljavanja i u šumskim rasadnicima izvadane su još i mnoge druge šumske kulturne radnje, koje su u vezi s pošumljavanjem Krša. Među tim radnjama najvažniji su ovi: Čišćenja i proređenja u starim odraslim kulturama na površini od 70 ha; izvedba suhozida oko novih kultura u duljini od 3800 m; izgradnja turističkih i gospodarskih puteva i staza u teško prohodnim kraškim predjelima u duljinu od 3400 m; resurekciona sjeća na površini od 50 ha u šikarama, koje je uništila stoka neprestanim brstjenjem mladih izbojaka; uništavanje gusjenica u borovim kulturama na površini od 60 ha. U vezi s pošumljivanjem Krša vršeno je parkiranje u okolini primorskih kupališnih mjesta Senja i Jablanca. U dalmatinskim kotarevima radilo se je i na izdvajaju krša i goljeti radi pošumljivanja odnosno privodenja boljoj vrsti kulture. U odraslim kulturama i branjevinama, kojima više ne smeta paša blaga, a imaju ravnijih položaja i čistina, izvadala se je melioracija pašnjaka. Da se pošumljavanje krša može s uspjehom provoditi potrebno je među ostalim faktorima i u narodu probuditi svijest i uvjeriti ga, koje sve koristi daje šuma. Ovaj je rad vršen putem promičbe među djecom pučkih škola. Održavani su »dječji dani« pošumljivanja u proljetnoj i jesenskoj radnoj sezoni. Djeca su pod nadzorom učitelja i šumarskih stručnjaka sadila biljke raznog šumskog drveća i voća, praktički ih se je uputilo u taj rad, a osim toga održavano je i nekoliko kračih predavanja o važnosti šuma u narodnom i gospodarskom životu, o zaštiti i čuvanju šuma, o uzgoju šuma i t. d.«

4. Uredivanje bujica

»Kako su bujice živa sila, koja stalno djeli, to je ministarstvo smjesta pristupilo radu u onim bujicama gdje je djelovanje bujica naročito snažno. Tako su vršeni poslovi u kotaru Ivanec u bujici »Bistrici«, kotaru Samobor u bujicama »Lipovačka i Rudarska gradna«. Potonje se uređuju savezno na sredidbi Lipovačke gradne kroz prigorsku nizinu. Zatim u kotaru Požega u bujicama »Pjeskulje«, »Vučjak«, »Inošinec«, te »Dobrašin potok«. Svi ti radovi provode se radi spriječavanja štetnog djelovanja bujice na prometne veze. Kod uređenja bujice Inošinec provedeni su zajedno s uređenjem bujice i izvjesni asanacioni radovi kroz mjesto

Mala Velika. U kotaru Crikvenica izvedeni su radovi na uređenju bujica »Slani Potok«, »Dubravčina« i »Kučina«, kojima se osiguravaju naselja Gržane i Kamenjak te cesta Gržane-Bribir. U kotaru Gospic izvedeni su radovi na uređenju bujice »Rakovac potok« kao predrađenja poboljšbi trnovačkih bara. U kotaru Tešanj uređivana je bujica »Slanac potok«. Jednako tako vršeni su radovi u kotaru Gračanica u bujici »Mahala potok« te u kotaru Dvor na Uni u bujici »Vukorepov potok«. Radovi se vrše radi osiguranja naselja od djelovanja bujica. U kotaru Zeničkom izvedeni su radovi u »Orahovackoj rijeci« u kotaru Čajničkom u bujici »Slanski potok« a u kotaru sarajevskom u bujici »Mošćanici« te bujici »Bistrik«. Tim radovima osiguravaju se željezničke veze te naselja.

Kod tih radova izvedeno je 71 pregrada, 250 m kinete, 275 m pletera, 1000 m puteva zatim raznih drugih naprava kao drvene pregrade, suhozidi, odvodni jarci, prelazi, propusti, mostovi, razni popravci i t. d. Izvedeno je svega 3440 m³ kamenog zida, 316 m³ betonskog zida, te 8500 m³ iskopa. Osim toga izrađivani su projekti koji će služiti kao osnov za daljnje radove. Napomenuti je osnovu za uređenje popuzina kod Sv. Lenarda kotar Samobor, zatim osnove za uređenje bujica Breganic u istom kotaru, bujice »Dobrašin potok« u kotaru Požega, te osnove za uređenje »Suvaje« u kotaru Imotskom, »Vedrine« u kotaru sinjskom, »Grljevac« u kotaru omiškom, »Buljeg predjela« u kotaru mostarskom kao i niz ostalih za razne djelove države. Izradom tih projekata izvršene su predrađnje za poslove u visini od 10.000.000 Kuna. Savezno na te radove proučava se pitanje seljačkog života u planinskim krajevima, time, da se utvrde svi čimbenici, koji su od važnosti po mjeri, koje se namjeravaju poduzeti radi unapređenja planinskog načina gospodarenja, a u vezi su s radovima uređenja bujica.«

Opskrba pučanstva ogrjevom

»Nakon donošenja zakonske odredbe o ukinjanju imovnih občina ukazala se potreba da se občenito uredi jednom posebnom zakonskom odredbom pitanje obskrbe pučanstva naročito seljaka potrebnim građevnim i gorivim drvetom. Ta zakonska odredba nalazi se u izradbi, pa će se doskora donijeti. Time će vlasta Nezavisne Države Hrvatske djelom pokazati, da su joj u prvom redu na brizi potrebe širokih slojeva naroda; a ne pojedinaca trgovaca drvom. Tom zakonskom odredbom bit će obuhvaćeno i riješeno istodobno i pitanje meremeta, t. j. servituta u šumama Bosne na najpravedniji način, a na korist i narodu i šuma.«

Sasvim naravno da će se osim državnih šuma u ovo snabdjevanje pučanstva drvetom morati povući i ostali šumoposjednici: zemljisne zajednice, šumski veleposjedi i t. d. do granica prihodne sposobnosti njihovih šuma.

Visoki državni sabore!

Kad je riječ o obskrbi pučanstva ogrevnim drvetom onda moram ovdje naglasiti da se občenito kod nas troši ogrevnog i gradjevnog drveta daleko više nego bi trebalo. Kad se sjetimo onoga što sam uvodno spomenuo kako se iz drveta dobivaju kemičkom i mehaničkom preradom veoma dragocjeni i neophodno potrebni proizvodi, onda trošenje drveta kod nas

znači upravo bacanje u peć velike količine tih dragocjenosti. Treba znati da se već kod samog sagorjevanja drveta u kućnim i kuhinjskim pećima iskoriščava efektivno vrlo mali dio toplinske snage drveta. Najveći dio te topline izlazi kroz dimnjake u zrak neiskorišćen. Još više te topline izlazi u zrak neiskorišćene na otvorenim seljačkim ognjištima, kojih ima u nas još veoma mnogo. K tome treba dodati da se kod sagorjevanja drveta preko polovice toplinske snage troši na isparivanje vode u drvetu, a još i više ako je to drvo sirovo. Na žalost kod nas se osobito na selima još uvek troši za goriva vrlo mnogo skroz sirovog i mokrog drveta. S druge strane veoma mnogo se troši drveta za gradnju seljačkih kuća i gospodarskih zgrada na starinski način kad je još drva bilo u izobilju i kad se još drvo nije ovako mnogostrano preradivalo u razne korisne svrhe, nego uglavnom samo za gorivo i gradevine svrhe. Još uvek se kod nas troši mnogo drveta za pokrivanje krovova kuća dašćicama, umjesto da se kuće pokrivaju cripom. Još uvek se mnogo upotrebljava drvo i za zidove umjesto cigle. Sve je to veliko rasipavanje drveta u danima kad je za drvom velika potražnja u cijelom svetu.

Imajući sve ovo u vidu ministarstvo šumarskoga i ruderstva nastojat će da se u cijeloj zemlji uvede štednja drveta, razborita upotreba i pravedna razdoba.

U ovu svrhu bit će potrebno u suradnji sa ostalim nekojim ministarstvima poduzeti slijedeće mjere:

1. U gradovima uvesti postepeno i na shodan način upotrebu ugljena umjesto drveta i to kako u tvorničkim i obrtničkim pogonima tako i u privatnim kućanstvima. Upotrebu drveta stegnuti samo na potrebu za podpaljivanje.

2. Na selima uvoditi upotrebu štednjaka i peći umjesto otvorenih ognjišta, pa i tu godjed je moguće zamjeniti upotrebu drveta sa ugljenom. U tu svrhu omogućiti selima jeftinu dobavu dobroih peći i štednjaka a isto tako i suhog ugljena.

3. U gradjevinarstvu stegnuti upotrebu drveta na najmanji opseg neophodne potrebe, a umjesto drveta uvoditi crip, ciglu, armiranu beton i t. d.

4. Podizanjem drvnih stovarišta omogućiti dobavu suhih drva za gorivo, a na podesan način zabraniti občenito i svuda upotrebu sirovih drva za gorivo.

Ovim mjerama će se prištediti velike količine drveta u domaćoj potrošnji, koje će onda biti slobodne za izvoz. Istodobno će se te prištene količine drveta upotrijebiti u vrednije svrhe kao tehničko drvo za koje se postizavaju bolje cijene. Sve će to u velikoj mjeri poboljšati aktivu naše izvozne trgovine, a istodobno biti od velike koristi i za naše unutarnje obće narodno gospodarstvo, jer će se time ujedno pojačat proizvodnja i upotreba domaćeg ugljena, koji inače leži neiskorišćen, a u vezi s tim povećat će se i zaposlenje radnika.

Iskoriščavanje šuma i trgovina drvetom

Nakon prikaza drveta kao sirovine suvremenog veleobrta, gospodin ministar istaknuo je naročitu ulogu drveta za Hrvatsku ovim riječima:

»Iz ove tako važne i mnogostrane primjene drveta u ratne veleobrte svrhe vidi se kako je drvo jedna od najdragocjenijih sirovina naše pomlađene države i da ono baš u današnje vrieme dobiva osobito značenje u našoj vanjskoj trgovini. To je značenje s jedne strane i političko, jer je od velike važnosti da naše velike prijateljske narode — njemački i talijanski podupremo u zajedničkoj borbi protiv neprijatelja davajem ove tako važne sirovine za vođenje rata. S druge strane značenje našega drveta je veliko obzirom na to da nam ono omogućuje izmjenu dobara sa susjednim i prijateljskim državama. Od kolike je to važnosti za nas u današnja vremena da imamo drvo koje naši susjadi trebaju lahko si je zamisliti kad znamo, da se danas vanjska trgovina može vršiti samo putem izmijene dobara i kad znamo koliko su nam potrebne mnoge druge sirovine kojih nemamo, kač razni strojevi za ratarstvo i priradnu obnovu a isto tako i hrana i mnoge druge preko potrebne stvari.«

Kako iz istaknute važnosti šuma za Nezavisnu Državu Hrvatsku, tako i iz današnjeg stanja tih šuma slijedi politika i skorišćavanja hrvatskih šuma, kojoj je g. ministar Ing. Frković začrtao ovaj put:

»U granicama te prihodne sposobnosti i proizvodne mogućnosti naših šuma namirivat će se i unutrašnja potreba drveta i ustanovljivati godišnji viškovi za izvoz iz zemlje. U Hrvatskoj Državi ne će se količina drveta, koja će se godišnje sjeći u šumama, ravnati prema kapacitetu, broju pilana i njihovim potrebama nego će se postupati obratno: Broj pilana i njihov kapacitet ravnat će se prema količini drveta, koja se u šumama može godišnje potrajanje proizvoditi. U težnji da se naše šumsko gospodarstvo sačuva od devestacija i od prevelikih sjeća, a da se prema prihodnoj sposobnosti šuma usklade i priradne potrebe našeg narodnog gospodarstva na oprezan način će se smanjiti broj pilana. Time će se od naših šuma odkloniti jedna velika opasnost i zlo koje je upropoščavalo naše šume kroz minulih 20 godina.«

O uređenju prerađe drveta i tržišta drvom u ovom svom izvještu Hrvatskom državnom saboru g. ministar je rekao:

»Visoki sabore! U dosadašnjim takozvanim liberalističkim sustavima vladanja bila je šumska proizvodnja ograničena raznim stegama šumsko-gospodarskih i redarstvenih prirode, a ostale grane šumske priradne djelatnosti, trgovina, prerađa drveta i t. d. bile su podpuno slobodne. One su se razvijale slobodno u okviru ponude i potražnje na tržištu. Posjednik šume, proizvodač bio je podpuno izručen na milost i nemilost kupaca, pa je za svoje proizvode dobivao sad visoke a sad tako niske cijene da je često i sama mogućnost daljnje proizvodnje u šumama dolazila u pitanje. Kapital se nije smatrao sredstvom za postignuće stanovitog narodno gospodarskog cilja, već je bio sam sebi svrha i držao je pred očima samo svoje posebničke ciljeve. Kraj takovog stanja, poduzeća jača glavnica vladala su tržištem. Kod vanjske trgovine nije se vodila briga o domaćim potrebama, tako da su često i same važne državne nabavke dolazile u pitanje ili su državni proračuni bili preobterećivani nepotre-

bnim visokim izdacima zbog pretjeranih zarada dobavljača.

Takve prilike stvarale su stalne poremećaje na tržištu drvetom. Proizvodači (šumoposjednici) nisu bili sigurni da li će moći prodati svoju robu, koju su proizveli i pokriti barem svoje troškove proizvodnje ili će im ostati neprodani. To je unosilo veliku nesigurnost u šumarsku proizvodnju.

Postojala je dakle velika opreka između načela šumske proizvodnje, koja uzima za cilj svoga rada trajnost opskrbe šumskim proizvodima narodne gospodarske zajednice, i trgovine drvetom koja je smatrala šumu samo sredstvom za plodonosno ulaganje svojih novčanih glavnica. Dok su šumarski stručnjaci sastavljali gospodarske osnove za osiguranje potrajanosti proizvodnje budućim pokoljenjima, dотле su šumski veleribrti osnivali poduzeća bez ikakvog računa o proizvodnji mogućnostima šuma. Zato se je često događalo da se je proizvodnja drveta moralala ravnati prema broju pila u planama moćnih velikih poduzeća, a ne prema prirodnim uslovima mogućnosti proizvodnje drveta u šumama i potrebama narodne zajednice. Zato je u bivšoj Jugoslaviji bilo 3.000 pilana a oskudjevalo se je na poduzećima, koja bi izradivala kemičkom i mehaničkom preradom konačne šumske proizvodnje. Posljedica toga bila je nagomilavanje drveta i nepovoljan izvoz drveta kao poluprerađene sirovine uz jeftine cene, a skup uvoz konačnih prerađenina drveta.

Vidimo dakle da je kaotično stanje na području šumske priradne djelatnosti već u mirno vrijeme postalo nepodnošljivo. Ove pojave tražile su još pred ratom da se na drvnem tržištu uvede red i sustav povlašćenosti trgovine dokine. Međutim za vrijeme rata to stanje se je još više pogoršalo, pa se je pokazalo, da ovakav šumski prirad ne može udovoljiti potrebama ratne proizvodnje. Ova ratna proizvodnja traži *pod puno upravljanjem* (dirigirano) gospodarstvo sa izgrađenim organizacionim sustavom za sve faze rada počam od proizvodnje pa sve do razdiobe drveta u potanku izračunatim sortimentima na točno određenim mjestima.

Umjesto dosadašnjeg slobodnog drvarskeg prirada sa slobodnim tržištem potrebno je uvesti po državi upravljeni prirad u kojem će gospodarski ciljevi određeni prema probitcima narodne zajednice, a privatnoj inicijativi nametnuti stege i ograde koje traži obča potreba. Ovim pravljenjem reda na drvnem tržištu neće se ugušiti privatna inicijativa poduzetnika kao u komunističkoj kolektivizaciji i totalnom

državnom priradu, nego će se privatna inicijativa i dalje sačuvati, isto tako kao i privatno vlasništvo. Dosad slobodnom kretanju u trgovini trebat će nametnuti granice koje pokazuju obči probitci. Dakle drvarska privreda treba preći iz individualne pravne slobode u društveno pravni zajednički red. Taj red je instrumenat države za osiguranje opskrbe drvetom. On obuhvaća skup mjera koje određuju smjernice gospodarstvene djelatnosti osoba i poduzeća zaposlenih na drvnem tržištu. Uspostavom tega reda na drvnem tržištu država će djelovati na ponudu (proizvodnju odnosno uvoz i izvoz), potrošnju, razdiobu i unovčenje šumskih proizvoda. Prema tome je u novoj trgovinskoj politici privatno gospodarski cilj zarade podređen cilju podmirenja potreba občeg narodnog gospodarstva. Podpuno slobodan promet dobara pretvoren je u gospodarstvo po unapred određenoj osnovi.

Visoki sabore! U smislu ovih načela uređena je proizvodnja i trgovina drvetom kod naših velikih susjeda u Njemačkoj još počam od godine 1934. I mi više ne možemo i ne smijemo čekati i ostati na starom sustavu ovisnosti šumske proizvodnje po slobodnoj trgovini nego moramo i kod nas uvesti po ovom uzoru naš hrvatski sustav proizvodnje i trgovine drvetom po kojem će sve grane šumske priradne djelatnosti od proizvodnje pa sve do razdiobe drveta biti tijesno povezane u jednu nerazdvojivu organsku cjelinu i biti upravljeni s jednog mjesta i to onog s kojeg se upravlja i šumskom proizvodnjom. Tada će trgovina biti više povezana i orientirana prema sirovinama, t. j. prema šumi nego prema potrošaču. A rad i novčane glavnice (kapital) prilagodit će se određenoj količini šumskih proizvoda, koji im se mogu godišnje trajno staviti na raspolažanje iz hrvatskih šuma prema šumsko gospodarskim osnovama. Proizvodna mogućnost šuma je prirodni temelj za izgradnju i razvitak šumskog veleribrti i trgovine. Čim se taj veleribrti i trgovina izgraduju i razviju nezavisno od toga temelja dolazi do poremećenja ravnoteže između šumske proizvodnje, trgovine i potrošnje. Za uspostavu ovog reda na drvnem tržištu i šumskoj proizvodnji u ministarstvu šumarstva i rudarstva proučeni su i spremjeni nacrti zakonskih odredaba s kojima bi se u rečenom smislu imala vršiti doskora reforma šumarske službe i uspostaviti ravnoteža između proizvodnje i drvnog tržišta.«

Književnost

HRVATSKI STRUČNI ČASOPISI

Lovačko ribarski vjesnik br. 1 i 2. — Lovačko ribarski vjesnik 1941. godine navršio je pola vijeka svoga izlaženja. Lovačko ribarski vjesnik treći je po starosti lovački list u Europi, a pred njim stoje samo njemački »Der deutsche Jäger« (u 63. god.), te belgijski list »Chasse et Peche« (u 60. god.).

Materijal vjesnika razdjeljen je u pojedine skupine, kao: uzgoj i zaštita, lov, lovno gospo-

darstvo, kinologija, lovno zakonodavstvo (gdje se donose naredbe u vezi s lovstvom) i t. d.

1. ovogodišnji broj donosi ove članke: 51. godište (Dr Zoričić), U drugo polustoljeće (Ing. Čeović), Trovanje vrana (Ing. Čeović), Ovogodišnja rika jeleni u Papuku (L. E.), Zamkari (R. Franić), te Badnjak 1939. na Bielom Drinu (satnik R.).

2. ovogodišnji broj donosi članke: *Što moramo poduzeti da podignemo niski lov* (Ing. Z. Turkalj), te *Prilog uređivanju lovišta za divljač niskog lova* (Ing. R. Chylak). U ovom broju donijet je i izvadak zapisnika 47. godišnje skupštine Hrvatskog društva za gajenje lova i ribarstva. Urednik Vjesnika jest Ing. Ivo Čeović.

Veterinarski vjesnik br. 1. i 2. Veterinarski vjesnik glasilo je Hrvatskog veterinarskog društva. Veterinarski vjesnik uređuje poseban odbor, kojem je na čelu glavni urednik Dr. Mirko Francetić. Vjesnik izlazi 18. godinu — Po red dijela u kojem se donose originalna suradnja, vrlo dobro teoriju s praksom povezuje dio časopisa »Referati«. U ovom je naime, dijelu prema pojedinim disciplinama veterine iznijet kratak prikaz radova i priloga u raznim veterinarskim časopisima, te tako svaki veterinar imade širok pregled radova na veterinarskom polju.

1. broj donosi među ostalim ove članke: *Naša staleška svijest i naša etika* (Dr. I. Krušić), *O konju slavonske pasmine* (Dr. Z. Benčević), *Parafitna enzootija kanarinaca* (Dr. J. Spalatin), kao i prikaz o broju domaćih životinja u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj i stočarstvu u Europi.

Iz 2. broja navodimo članke *Dobre i loše strane potkivanja konja s gumenim prečkom* (I. Ručević), te

Uklanjanje životinjskih lješina (Dr F. V.)

Značajan je članak Dr. I. Krušića, predsjednika Hrvatskog veterinarskog društva, Naša staleška svijest i naša etika, u kojem između ostalog piše: »... borba za novog čovjeka i novu kulturu nije problem progresa tehnike i ostalih prirodnih znanosti, već je to prije svega problem etički: kultura intelektu, izgradnja karaktera i postavljanje novog čovjeka na pravo mjesto. Jer danas nego ikada više trebamo jakih selektivnih jedinica, trebamo intelektualnih voda, no još možda više trebamo moralnih autoriteta.«

Vrijedno je zabilježiti i ove navode o kozi (Dr. Ilanić o prikazu »Broj domaćih životinja u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj i stočarstvo u Europi«), a koji glase: »Po broju koza stoji Hrvatska razmijerno bolje od prosjeka svih evropskih zemalja. U cijeloj Europi živi oko 25 milijuna koza, od čega otpada na Hrvatsku 566.916 grla ili 2,28% evropskog broja. Na 100 stanovnika ima u Europi 4,7 koza, a u Hrvatskoj oko 10 komada. Na 1 km² ima Europa 2,18, a Hrvatska 5,59 koza. Dakle vidimo, da Hrvatska razmijerno prema svome broju stanovništva imade dva puta više, a prema površini skoro tri puta više koza nego u prosjeku cijela Europa, ali to je zapravo slabo utješan rezultat, nego dokaz našeg siromaštva i dosta zaostalih gospodarskih prilika.« P.

Dr. J. Papaioannou:

DER AUSSCHLAGWALD, BESONDERS IN EUROPA, UND SEINE UMFORMUNG IN HOCHWALD

II. Band, III. Teil: Die Umformung des Ausschlagwaldes in Hochwald, Saloniki 1938, s. 279.
U dodatu 54 fotografije.

U ovoj knjizi autor je svestrano obradio pitanje pretvorbe panjača u visoku šumu. Osvrnuo se kod toga na srednjoevropske prilike, gdje su do sada obavljene obsežne pretvorbe ove vrste.

Interesantni su historijski podaci, koje je autor ovdje objelodanio o evropskim šumama. Odatile vidimo, da se pojmom visokih šuma i pojmom panjača lučio zapravo još za rimsko doba. Rimljani su pod nazivom »silvae minuta« u pučkom govoru, odnosno »silvae caeduae« u spisima označavali panjače za dobivanje ogrjevnog drva, a nazivom »silvae materiae« šume, iz kojih se dobivalo građevno drvo, te u kojima se pašarilo i žirilo. Pandekta od Justiniana u 6. stoljeću preuzeala su iz rimskog zakonodavstva propise za »sulvae caeduae«. Prema tim propisima »usufructuarius« imao je pravo sjeći u ovakvim šumama potreblno drvo. U visokim šumama mogao je samo podkresivati, a ne sjeći stabla. Prihodi od panjača zovu se u pandektama »fructus«, dakle jednakso kao i prihodi od polja i vinograda, t.j. prihodi, koji teku redovno.

U rimsko doba panjača je bilo manje i nalazile su se uz sela i rubove visokih šuma, koje su imale u glavnom prašumski izgled. U

5. i 6. stoljeću panjače su sjećene u ophodnji od 3—10 godina, i to za kolje, letve, gorivo i slično. Panjače za kolje, »silvae palaris«, imale su veliku važnost još od rimskog doba pa do u srednji vijek. Prema Pliniju kestenove i hrastove panjače sjekle su se u ophodnji od 8—11 godina.

Šume kraljeva i plemića, koje se od 7.—12. vijeku nazivaju »forestae«, bile su u glavnom visoke i služile su samo za lov i žirenje. Hrast, bukva, kesten i divlje voćke bile su u tim šumama u osobitoj cijeni radi žirenja. U takvim šumama dolazio je u obzir za sjeću samo drveće »sine fructu«.

U sudskim ispravama iz 13. stoljeća razlikuje se u Njemačkoj »Hoher Wald« od »Rodenwald«. Kasnije isprave razlikuju »Baumwälde« od »Abbauende Wälder«. U to doba formira se postepeno poseban uzgojni oblik, u kojem se kombinira uzgoj građevnog drva s uzgojem drva sa ogrjevom. Tako se već koncem srednjeg vijeka luče prilično jasno u šumarskim propisima pojmovi »Niederwald« od »Mittelwald«.

Prvo gospodarenje u obliku panjače spominje se u Njemačkoj 1359. god., i to u državnoj šumi u Erfurtu. U 15. stoljeću spominje

se ondje već više puta i gospodarenje u srednjem uzgojnom obliku. Čistom sjećom sjeklo se u Njemačkoj još od 14., a osobito od 16. stoljeća (za gorivo i ugljen).

U Francuskoj se gospodarenje u niskom uzgoju već odavno znatno proširilo radi tamošnjeg velikog područja listača. Ondje su se visoke šume sjekle neurednim prebiranjem sve do poznatog Coldbertova propisa od 1669. g., kojim se propisane redovne godišnje, prostorno točno odijeljene sječe, kao i obveza pomlađenja. Po tim propisima imala se $\frac{1}{4}$ šuma gospodariti u visokom uzgoju. Froidour, suradnik Colbertov, odredio je, da se u zapuštenim šumama u Giroussens-u gospodari u 25-godišnjoj ophodnji, a na jednom hektaru površine da se ima ostaviti 35 pričuvaka, koji će se sjeći u dobi od 120 godina. Pravo značenje srednjem uzgojnom obliku dali su ondje istom u 19. stoljeću Lorenz i Parade, prvi organizatori francuskog šumarstva.

Do konca 19. stoljeća postojali su, kako vidiemo, razni šumsko-gospodarski oblici, počevši od panjača vrlo kratkih ophodnja, pa do visokih šuma, u kojima se u glavnom prebiralo. Pojam visoke, srednje i niske šume razjasnio je u smislu današnjeg shvaćanja G. L. Hartig 1795. g. i nešto kasnije Cotta. Oni su prvi postavili kao kriterij za razlikovanje panjača od visoke šume: postanak (iz sjemena, ili tjeranjem iz panja).

Šumarstvo je do tada bilo usko vezano s poljodjelstvom. Tek napredkom poljodjelstva oslobođeno se šumarstvo mnogih tereta. Intenzivnije stajsko timarenje, povećani uzgoj krmnog bilja, uzgoj krumpira i sl. doveli su do osamostaljenja poljodjelstva, a uslijed toga stvorila se mogućnost i šumarstvu da kreće novim putovima. U tome pogledu išlo mu je sve više u prilog i oslobanje od servituta.

Početkom 19. stoljeća počela se u Srednjoj Evropi više osjećati potreba uzgoja građevnog drva. U vezi s time započelo se pretvorbom panjača u visoke šume. Takvih pokušaja bilo je i sredinom 18. stoljeća. Swippach spominje prvu ovaku pretvorbu kod Käplera 1776. godine.

Značajno je, da su Rimljani — prema Catonu bili mišljenja, da su panjače najunosniji šumsko-gospodarski oblik. Plini je držao, da hrastove i kestenove panjače to više odbacuju koristi, što se češće sijeku. Ispravne poglede u ovom pitanju unio je tek početkom 19. stoljeća G. L. Hartig i iza njega Cotta. Oni su dokazali, da se u visokoj šumi producira više i tehničkog drva i drvne mase uopće nego u panjačama. To je bio jedan od važnih

razloga, da su se u Njemačkoj počele pretvarati panjače i srednje šume u visoke šume.

Autor se u ovoj knjizi vrlo obširno bavi pitanjima, koja dolaze u obzir kod pretvorbe panjača u visoke šume. Iznio je razne sisteme rada iz ovog područja, koji se temelje na šumsko-uzgojnim, obrambenim, gospodarskim i uredajnim zasadama. Osim toga opisao je razne načine pretvorbe. Posebno je obradio metode, koje se poduzimaju naglijim zahvatom u sastojinu (čiste sječe, krčenje i pošumljivanje), a zatim metode, koje se poduzimaju uz postepeni zahvat u sastojinu i prirodno pomlađenje. Opisao je nadalje i metodu pretvorbe panjača u srednje šume, a zatim u visoke šume. Ovom prilikom autor češće naglašava potrebu uzgoja mješovitih sastojina. Istiće, da kod pretvorbe valja odabratи vrste, koje dobro popravljaju tlo, odnosno vrste, koje će se međusobno gledom na tlo i gledom na svjetlo, kao i gledom na uzgoj što vrednijeg tehničkog drva međusobno dobro podpomagati.

U zaključnim napomenama upozorava autor na oprezan postupak kod pretvorbe panjača u visoke šume. Istiće, da stožbini odgovarajuća četinjava šuma ili mješovita lisnata i četinjava visoka šuma može da producira mnogo više, često dvostruko drvene mase, nego srednja ili izdanačka šuma. Razlike su u tome pogledu još veće gledom na novčani prihod. Kod lisnatih visokih šuma nije uvijek tome tako. Ima visokih lisnatih šuma, koje daju tek toliko ili kadšto i manje drvene mase od srednje šume ili panjače. Napominje, da je u novije doba utvrđeno u Njemačkoj, Francuskoj i Italiji, da se iz panjača razmerno brzo dobiva najpodesnije drvo idrvni ugljen za plinske generatore. To je od velike važnosti za namicanje goriva za eksplozivne motore. Tu autor ističe i bojazan, da će u nekim evropskim državama (Njemačka i Švicarska) nestati panjača radi naglog pretvaranja u visoke šume, a s time da će nestati i šuma s obiljem raznolikih vrsta drveća, u kojoj živi razna korisna fauna. Radi toga autor smatra vrlo korisnim, da se u svakom većem šumskom gospodarstvu ima i srednjih šuma, koje će služiti za dobivanje građe i sitnog materijala. Držimo, međutim, da se kod ovih pitanja ne smije nikada pustiti iz vida činjenica, da se visokom šumom najbolje iskorišćuje snaga tla i da se takvim gospodarenjem dobivaju najveće drvene mase. Visokim uzgojem moguće je trajno održati šumsko tlo u punoj njegovoj produkcioni snazi. Osim toga samo su visoke šume podesne za gomilanje većih drvenih rezervi, a te su svako mnarodu neophodno potrebne.

Dr. M. Anić.

Bilješke

SUMA I POLJODJELSTVO

O neposrednim dokaznim ispitivanjima utjecaja šume na klimatske činjenike zabilježeno je u Šumarskom listu iz 1940. godine (broj 11. u bilješci »Suma i klimatski činjenici«), a o utjecaju šume na poljodjelstvo, odnosno na uzgoj krumpira, u Šumarskom listu iz 1939. godine (u br. 2. u bilješci »Bolest sušenja krumpira i povoljan utjecaj šume«). Pored ovog neposredno dokaznog materijala, nalazi se i drugi, Spomenut ćemo dva primjera, oba iz Sjevero-američkih udruženih država.

Poznati pisac A. Zischka u svojoj knjizi »Wissenschaft bricht Monopole« (izdanie iz kolovoza 1940. god. t. j. 171. — 200. hiljada) prikazujući »borbu Europe protiv gladi« spominje se loše posljedice velikih žitnih polja država Montana, Wyoming i Colorado u USA, koja su nastala za vrijeme prvog svjetskog rata krčenjem šuma te obradom do tada tvrdom i visokom travom obraslih stepa; spominje velika uništavanja orkana 1934. god., kao i ogromnih poplava rijeka Mississippi i

Ohio 1936. g., te veli: »Odkada je klima Amerike pustošenjem i bezobzirnom sjećom ogromnih šuma pogoršana, cijeli se predjeli pretvaraju u krš«.

U 1. pak broju »Gospodarskog glasnika« (mjesečnik hrvat. agronoma) nalazi se članak pod naslovom »Neki elementi krize gospodarstva u Sjedinjenim državama Sjeverne Amerike«, izrađen prema američkim autorima (O. E. Backer-u i A. E. Johann-u). Kao jedan od tih elemenata krize gospodarstva (poljodjelstva) navodi se šteta od erozije na gospodarskom zemljištu. Tu je erozija vode i erozija vjetra, po kojima nestaju milijuni hektara plodnog tla. Ovu eroziju opisuje u navedenoj knjizi i A. Zischka (str. 57.): »I zima 1934. god. bila je oskudna na oborinama, te je došlo do velike katastrofe u ožujku 1935. godine. Po svuda su o poludnevnu gorjele svjetiljke, jer sunce nije imalo nikakve snage. Tamni oblaci zastrili su nebo. Oblaci prašine, oblaci plodne zemlje, koju je vjetar podigao s polja prostranih kao Njemačka i Francuska zajedno... A kad je vjetar prestao, još dane i dane padala je zemlja iz zraka«. A gospodarska pokušna postaja u Missouri daje podatke, prema kojima je s površine 1 acre-a (0,40 ha) tečajem 12 godina odnešeno vodom i vjetrovima 245 tona zemlje, ako je usjev bio samo kukuruz,

111 tona, kad je usjev bio pšenica, a 35 tona, kad je usjev bio izmjeničan (kukuruz, pšenica, djetelina). »Posljedice erozije vjetra i oborina na oranicama ne bi mogle biti tako kobne«, piše Gospodarski glasnik, »da im nije prethodilo nesmiljeno pustošenje šuma«. Kako su ovi sjeveroamerički predjeli izvragnuti povremenim sušnim i povremenim kišnim razdobljima, to se utjecaj šume očitovao dvojako: u susbjajanju razorne snage vjetra i priječenju, da ne vrši eroziju tla, pa u pridržavanju i zaščitanju vode, naročito u humoznom dijelu tla.

Stetno djelovanje vjetra, kojemu nije branjen slobodan zamah, očitova se, među ostalim, i na našoj Obedskoj bari. Jedan dio Obedske bare nakon sječe jednog šumskog pojasa bio je izvragnut neposrednom udaru košave. Posljedica je bila poremećenje ravnoteže u tom dijelu Obedske bare tako, da su bila prevrнутa mnoga gniazda barskih ptica.

Ne valja u svakoj šumi ravnicu gledati uvik relativno šumsko tlo i zemljište, koje je bez daljnega sposobno za poljodjelske usjeve, ne misleći pri tome, da krčenje šume ne znači samo sjeću stabala, nego i poremećenje prirodne ravnoteže, koje može biti od presudnih posljedica.

P.

PROMJENE U SLUŽBI

Imenovan je:

Ing. Božidar Dabbelo, inž. šumarstva iz Sinja, za šum. vježb. kod kotarske oblasti u Sinju.

Imenovanje—preuzimanje:

Dr. Ing. Lohwasser Alfred, inspektor III. grupe kod b. MŠR u Beogradu, za šum. savjetnika V. č. r. kod RDŠ u Sarajevu;

Premješteni su:

Ing. Husnije Bašagić, šum. v. pristav IX. č. r. u Foči za kot. šumara kod kot. oblasti u Nevesinju;

Ing. Franjo Balzari, šum. vježb. od drž. š. u Rujevcu za upravitelja drž. š. u Carevoj Čupriji;

Ing. Viktor Ržehak, šum. vježb. od drž. š. u Krasnu za upravitelja drž. š. u Rujevcu;

Ing. Sava Durman, šum. pristav X. č. r. od drž. š. manipulacije Vojnić kod RDŠ u Gospicu;

Ing. Bogdan Dereća, šum. vježb. od RDŠ u Zagrebu kod RDŠ u Gospicu;

Ing. Miroslav Koch, šum. pristav X. č. r. od RDŠ u Gospicu kod RDŠ b. durđevačke i. o. u Bjelovaru;

Ing. Ibrahim Kopčić, š. v. pristav IX. č. r. od drž. š. Zavidović za upravitelja drž. š. u Travniku;

Božidar de Pauli, manip. vježb. od RDŠ Banja Luka kod RDŠ u Gospicu;

Marija Pavlak, manip. vježb. od RDŠ u Gospicu u istom svojstvu kod MŠR u Zagrebu;

Lucija Tomljenović, manip. vježb. od RDŠ u Gospicu u istom svojstvu kod MŠR u Zagrebu;

Mijo Kujavec, oficijal X. č. r. od RŠ b. i. o. Gradišće kod MŠR u Zagrebu;

Ing. Fehim Djulbegović, š. v. pristav VIII. č. r. od RDŠ u Tuzli kod RDŠ u Banjaluci;

Ing. Franjo Štajduhar, š. pristav X. č. r. od drž. š. u Okruglici za upravitelja drž. š. u Nemiloj;

Ing. Mirko Perčić, š. vježb. od Drž. š. Plitvičkih Jezera kod drž. š. u Okruglici;

Ing. Josip Tomaić, š. vježb. od šum. bivše otočke i. o. Brinje za upravitelja šum. bivše i. o. petrovaradinske u Ogaru;

Ing. Frane Pavletić, š. vježb. od drž. š. Tomislavgrad kod kotarske oblasti u Ivanecu;

Ing. Jure Kosović, š. pristav X. grupe od drž. šum. u Gospicu kod RDŠ u Gospicu;

Ing. Stjepan Tomljenović, šum. vježbenik od RDŠ u Gospicu kod Odjela za š. MŠR u Zagrebu;

Ing. Aleksander Novak, šum. nadzornik VII. č. r. od drž. šum. u Jasenovcu za upravitelja drž. šumarije u Lipovljanimima;

Ing. Stjepan Lončarević, šum. v. pristav IX. č. r. od drž. šum. u Lipovljanimima u istom svojstvu MŠR Odjelu za šumarstvu u Zagrebu;

Ing. Ivan Radetić, ž. vježb. od drž. šum. u Drežnici, kod RŠ b. durđevačke i. o. u Bjelovaru;

Elizabeta Peitel, rač. vježb. od RŠ b. petrov. i. o. Hrv. Mitrovici kod RDŠ u Gospicu;

Stjepan Milošević, rač. kontrolor VI. grupe od RDŠ u Tuzli kod drž. š. u Sarajevu.

Ing. Juraj Lipovščak, š. vježbenik od r. š. b. II. b. i. o. u Petrinji, za upravitelja šumarije iste i. o. u Petrinji;

Ing. Vjekoslav Cvitovac, š. v. pristav VIII. č. r. od š. o. i. o. u Modrušu, za kotarskog šumara i v. d. upravitelja š. u Samoboru;

1278

NAŠIČKA

tvornica tanina i paropila d. d.
ZAGREB, Marulićev trg 18.

Sve vrste tvrdog i mekog drva

PILANE: Đurđenovac, Ljeskovica, Andrijevići,
Novoselec-Križ, Karlovac, Klenak,
Podgradci, Zavidovići, Begovhan.

Tvornica tanina, parketa, bačava: **ĐURĐENOVAC**
Impregnacija pragova i stupova: **KARLOVAC**
Tvornica sanduka i ljuštene robe: **PODGRADCI**

KRNDIJA

gospodarska i šumarska industrija d. d.
u Zagrebu

Uprava gospodarstva i šumarstva
NAŠICE, SLAVONIJA

Proizvodi i eksportira svekolike
gospodarske i šumske proizvode

OGLAŠUJTE U HRVATSKOM ŠUMARSKOM LISTU

Šumsko veleobrtno dioničarsko društvo u Belišću

proizvodi:

gorivo drvo, rezanu bukovu, jasenovu i slavonsku hrastovu gradju, željezničke pragove
i sve ostale šumske proizvode, parkete;
hrastov i kestenov ekstrakt za štavljenje kože;
drvni (retorni) ugljen i „Likalit“-briket od drvenog ugljena, octenu kiselinu, metilalkohol,
formaldehyd, aceton, kao i sve ostale proizvode suhe destilacije drveta;
sve vrsti kamena za gradnju cesta;
ribe, (šarane, somove i smudjeve) iz vlastitih ribnjaka.

Poduzeće uposluje oko 5.000 hrvatskih radnika.

Državno šumsko veleobrtno poduzeće „T U R O P O L J E“

Vrhovčeva ulica 1 ZAGREB Telefon broj 30-47

Parna pilana u Turopolju i Gjurmancu.

Na skladištu ima veliku količinu potpuno suhe hrastove i ina gradje

Utemeljeno godine 1860.

Utemeljeno godine 1860.

9/42

Šumsko-veleobrtna škola

Holztechnikum

u Rosenheim-u (Bavarske Alpe)

održava ove tečajeve:

tehničko-komercijalni	4 semestra
praktičko-strojarski	2 semestra
komercijalni	2 semestra

Predavanja počinju 1. listopada.

Uslove za primitak u školu, kao i sve druge obavijesti
saopćuje:

**Ravnateljstvo škole ili
Njemački prometni ured u Zagrebu,
Zrinjevac br. 15.**

IG-BUCHENSCHUTZMITTEL

zaštitno sredstvo protiv preraonog
propadanja bukovine (Verstocken)

Jednostavna uporaba bez ugri-
javanja.

**„ANILOKEMIKA“ D. D.,
ZAGREB 1,**

Svetičev trg 6 — Brzoglas: 23655 — 57